พุทธมตฺตญฺญุภาสิตทุกมาติกา

และ

สุตฺตนฺติกทุกมาติกา

เอกสารประกอบการศึกษา

มาติกาโชติกะ ธัมมสังคณีสรูปัตถนิสสยะ

ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะเอก

จัดทำโดย พระชัยยุทธ ชยยุทฺโธ

จัดพิมพ์โดย กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ



ภาพปก : ได้รับความอนุเคราะห์จากศิลปิน : วสันต์ คร้ามศรี จันครามแกลลอรี่
โทร. ๐๖๒-๖๖๒๖๓๐๐

พุทธมตฺตญฺญุภาสิตทุกมาติกา และ สุตฺตนฺติกทุกมาติกา

เอกสารประกอบการศึกษา มาติกาโชติกะ ธัมมสังคณีสรูปัตถนิสสยะ
ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะเอก

จัดทำโดย
พระชัยยุทธ ชยยุทฺโธ

จัดพิมพ์โดย
กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ (กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น)

ISBN : 978-616-406-193-4

พิมพ์ครั้งที่ ๑ :	ธันวาคม ๒๕๕๘	จำนวนพิมพ์ : ๕๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ :	กรกฎาคม ๒๕๖๖	จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ :	มิถุนายน ๒๕๖๗	จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๔ :	ธันวาคม ๒๕๖๗	จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๕ :	มิถุนายน ๒๕๖๙	จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

คณะทำงาน :

๑. คุณพิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น ๕๑/๕๗ ผู้แทนกลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
๒. คุณพนิดา ชอบวณิชชา อภิธรรมบัณฑิตรุ่น ๕๒/๕๘ ผู้อุปถัมภ์ทางด้านการเงิน และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
๓. คุณพิกุล ศรีศาสตรา อภิธรรมบัณฑิตรุ่น ๕๔/๖๐ ฝ่ายบัญชีการเงิน และติดต่อประสานงานดูแลสมาชิกและการจัดส่ง
๔. คุณชนิกา รุ่งสิริธนบูลย์ แอดมินสถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อุดรธานี ผู้ช่วยดูแลระบบและติดต่อประสานงานสมาชิกและการจัดส่ง

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด เลขที่ ๙ ซอยลาดพร้าว ๖๔ แยก ๑๔ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐ โทร : ๐-๒๕๓๐-๔๑๑๔ โทรสาร : ๐-๒๑๐๘-๘๙๕๑

สนใจขอรับเอกสารได้ที่ | E-Book จูฬตรี | E-Book จูฬโท | E-Book จูฬเอก เล่ม 1 | E-Book จูฬเอก เล่ม 2 | E-Book มัชเอก | E-Book ตามรอย | E-Book คัมภีร์มหาปัฏฐาน



พุทธมตตญญุภาสิตทุกมาติกา

	หน้า
หมวดที่ ๑ เหตุโคจฉก มี ๙ ทุกะ คือ	๑
๑. เหตุอเหตุกทุก	๑
๒. เหตุเหตุวิปปยุตตทุก	๒
๓. น เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๓
๔. เหตุสเหตุกทุก	๔
๕. เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๕
๖. สเหตุกเหตุทุก	๖
๗. อเหตุกเหตุทุก	๗
๘. เหตุสมปยุตตเหตุทุก	๘
๙. เหตุวิปปยุตตเหตุทุก	๙
หมวดที่ ๒ อาสวโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๑๐
๑. อาสวอาสววิปปยุตตทุก	๑๐
๒. โน อาสวสาสวทุก	๑๑
๓. อาสวอาสวสมปยุตตทุก	๑๒
๔. โน อาสวอาสวสมปยุตตทุก	๑๓
๕. สาสวอาสวสมปยุตตทุก	๑๔
๖. สาสวอาสวทุก	๑๕
๗. อาสวสมปยุตตอาสวทุก	๑๖
๘. อาสววิปปยุตตอาสวทุก	๑๗
หมวดที่ ๓ สญโญชนโคจฉก มี ๘ ทุก คือ	๑๘
๑. สญโญชนสญโญชนวิปปยุตตทุก	๑๘
๒. โน สญโญชนสญโญชนียทุก	๑๙
๓. สญโญชนสญโญชนสมปยุตตทุก	๒๐
๔. โน สญโญชนสญโญชนสมปยุตตทุก	๒๑
๕. สญโญชนียสญโญชนสมปยุตตทุก	๒๒
๖. สญโญชนียสญโญชนทุก	๒๓
๗. สญโญชนสมปยุตตสญโญชนทุก	๒๔
๘. สญโญชนวิปปยุตตสญโญชนทุก	๒๕
หมวดที่ ๔ คนถโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๒๖
๑. คนถคนถวิปปยุตตทุก	๒๖
๒. โน คนถคนถนียทุก	๒๗
๓. คนถคนถสมปยุตตทุก	๒๘
๔. โน คนถคนถสมปยุตตทุก	๒๙
๕. คนถนียคนถสมปยุตตทุก	๓๐
๖. คนถนียคนถทุก	๓๑
๗. คนถสมปยุตตคนถทุก	๓๒
๘. คนถวิปปยุตตคนถทุก	๓๓
หมวดที่ ๕ โอฆโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๓๔
๑. โอฆโอฆวิปปยุตตทุก	๓๔
๒. โน โอฆโอฆนียทุก	๓๕
๓. โอฆโอฆสมปยุตตทุก	๓๖
๔. โน โอฆโอฆสมปยุตตทุก	๓๗
๕. โอฆนียโอฆสมปยุตตทุก	๓๘
๖. โอฆนียโอฆทุก	๓๙
๗. โอฆสมปยุตตโอฆทุก	๔๐
๘. โอฆวิปปยุตตโอฆทุก	๔๑
หมวดที่ ๖ โยคโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๔๒
๑. โยคโยควิปปยุตตทุก	๔๒
๒. โน โยคโยคนียทุก	๔๓
๓. โยคโยคสมปยุตตทุก	๔๔
๔. โน โยคโยคสมปยุตตทุก	๔๕
๕. โยคนียโยคสมปยุตตทุก	๔๖
๖. โยคนียโยคทุก	๔๗
๗. โยคสมปยุตตโยคทุก	๔๘
๘. โยควิปปยุตตโยคทุก	๔๙
หมวดที่ ๗ นีวรณโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๕๐
๑. โน นีวรณนีวรณียทุก	๕๑
๒. โน นีวรณนีวรณสมปยุตตทุก	๕๒
๓. นีวรณียนีวรณสมปยุตตทุก	๕๓
๔. นีวรณียนีวรณทุก	๕๔
๕. นีวรณสมปยุตตนีวรณทุก	๕๕
หมวดที่ ๘ ปรามาสโคจฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๕๖
๑. โน ปรามาสปรามฏฐทุก	๕๖
๒. โน ปรามาสปรามาสสมปยุตตทุก	๕๗
๓. ปรามฏฐปรามาสสมปยุตตทุก	๕๘
๔. ปรามฏฐปรามาสทุก	๕๙

สุตฺตนฺติกทุกมาติกา

	หน้า
พุทฺธมตฺตญฺญุภาสิตทุกมาติกา (ต่อ)	
หมวดที่ ๙ อุปาทานโคจฺฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๖๐
๑. อุปาทานอุปาทานวิปฺปยุตฺตทุก	๖๐
๒. โน อุปาทานอุปาทานิยทุก	๖๑
๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก	๖๒
๔. โน อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก	๖๓
๕. อุปาทานิยอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก	๖๔
๖. อุปาทานิยอุปาทานทุก	๖๕
๗. อุปาทานสมฺปยุตฺตอุปาทานทุก	๖๖
๘. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานทุก	๖๖
หมวดที่ ๑๐ กิเลสโคจฺฉก มี ๘ ทุกะ คือ	๖๗
๑. โน กิเลสสงฺกิเลสิกทุก	๖๗
๒. โน กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุก	๖๘
๓. โน กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุก	๖๙
๔. สงฺกิเลสิกสงฺกิลิฏฺฐทุก	๗๐
๕. สงฺกิเลสิกกิเลสสมฺปยุตฺตทุก	๗๑
๖. สงฺกิเลสิกกิเลสทุก	๗๒
๗. สงฺกิลิฏฺฐกิเลสทุก	๗๓
๘. กิเลสสมฺปยุตฺตกิเลสทุก	๗๔

	หน้า
๑. วิชฺชาภาคีทุก	๗๗
๒. วิชฺชูปมทุก	๗๘
๓. พาลทุก	๗๙
๔. กณฺหทุก	๘๐
๕ ตปนียทุก	๘๑
๖. อธิวจนทุก	๘๒
๗. นิรุตฺติทุก	๘๓
๘. ปญฺญตฺติทุก	๘๔
๙. นามรูปทุก	๘๕
๑๐. อวิชฺชาทุก	๘๖
๑๑. ภวทิฏฺฐิทุก	๘๗
๑๒. สสฺสตทิฏฺฐิทุก	๘๘
๑๓. อนฺตวาทิฏฺฐิทุก	๘๙
๑๔. ปุพฺพนฺตานุทิฏฺฐิทุก	๙๐
๑๕. อหิริกทุก	๙๑
๑๖. หิริทุก	๙๒
๑๗. โทวจสฺสตาทุก	๙๓
๑๘. โสวจสฺสตาทุก	๙๔
๑๙. อาปตฺติกุสลตาทุก	๙๕
๒๐. สมาปตฺติกุสลตาทุก	๙๖
๒๑. ธาตุกุสลตาทุก	๙๗

	หน้า
๒๒. อายตนกุสลตาทุก	๙๘
๒๓. ฐานกุสลตาทุก	๙๙
๒๔. อชฺชวทุก	๑๐๐
๒๕. ขนฺติทุก	๑๐๑
๒๖. สาขลฺยทุก	๑๐๒
๒๗. อินฺทฺริเยสุอคุตฺตทฺวารตาทุก	๑๐๓
๒๘. อินฺทฺริเยสุคุตฺตทฺวารตาทุก	๑๐๔
๒๙. มุฏฺฐสจฺจทุก	๑๐๕
๓๐. สติสมฺปชญฺญทุก	๑๐๖
๓๑. ปฏิสงฺขานพลทุก	๑๐๗
๓๒. สมถวิปสฺสนาทุก	๑๐๘
๓๓. สมถนิมิตฺตทุก	๑๐๙
๓๔. ปคฺคาหทุก	๑๑๐
๓๕. สีลวิปตฺติทุก	๑๑๑
๓๖. สีลสมฺปทาทุก	๑๑๒
๓๗. สีลวิสุทฺธิทุก	๑๑๓
๓๘. ทิฏฺฐิวิสุทฺธิโขปนทุก	๑๑๔
๓๙. สงฺเวชนียฏฺฐานทุก	๑๑๕
๔๐. อสนฺตุฏฺฐิตากุสลธมฺมทุก	๑๑๖
๔๑. วิชฺชาทุก	๑๑๗
๔๒. ขเยญาณทุก	๑๑๘

พุทฺธมตฺตญฺญุภาสิตทุกมาติกา

พุทธมัตตัญญุภาสิตทุกมาติกา มี ๑๐ หมวด ๗๔ ทุกะ

พุทธมัตตัญญุภาสิตทุกมาติกา มี ๑๐ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ เหตุโคจฺฉก

มี ๙ ทุก คือ

๑. เหตุอเหตุกทุก
๒. เหตุเหตุวิปฺปยุตฺตทุก
๓. น เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก
๔. เหตุสเหตุกทุก
๕. เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก
๖. สเหตุกเหตุทุก
๗. อเหตุกเหตุทุก
๘. เหตุสมฺปยุตฺตเหตุทุก
๙. เหตุวิปฺปยุตฺตเหตุทุก

หมวดที่ ๒ อาสวโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. อาสวอาสววิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน อาสวสาสวทุก
๓. อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๕. สาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๖. สาสวอาสวทุก
๗. อาสวสมฺปยุตฺตอาสวทุก
๘. อาสววิปฺปยุตฺตอาสวทุก

หมวดที่ ๓ สญฺโญชนโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. สญฺโญชนสญฺโญชนวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน สญฺโญชนสญฺโญชนียทุก
๓. สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก
๕. สญฺโญชนียสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก
๖. สญฺโญชนียสญฺโญชนทุก
๗. สญฺโญชนสมฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก
๘. สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก

หมวดที่ ๔ คนฺถโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. คนฺถคนฺถวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน คนฺถคนฺถนียทุก
๓. คนฺถคนฺถสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน คนฺถคนฺถสมฺปยุตฺตทุก
๕. คนฺถนียคนฺถสมฺปยุตฺตทุก
๖. คนฺถนียคนฺถทุก
๗. คนฺถสมฺปยุตฺตคนฺถทุก
๘. คนฺถวิปฺปยุตฺตคนฺถทุก

หมวดที่ ๕ โอฆโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. โอฆโอฆวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน โอฆโอฆนียทุก
๓. โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๕. โอฆนียโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๖. โอฆนียโอฆทุก
๗. โอฆสมฺปยุตฺตโอฆทุก
๘. โอฆวิปฺปยุตฺตโอฆทุก

หมวดที่ ๖ โยคโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. โยคโยควิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน โยคโยคนียทุก
๓. โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก
๕. โยคนียโยคสมฺปยุตฺตทุก
๖. โยคนียโยคทุก
๗. โยคสมฺปยุตฺตโยคทุก
๘. โยควิปฺปยุตฺตโยคทุก

หมวดที่ ๗ นีวรณโคจฺฉก

มี ๕ ทุก คือ

๑. โน นีวรณนีวรณียทุก
๒. โน นีวรณนีวรณสมฺปยุตฺตทุก
๓. นีวรณียนีวรณสมฺปยุตฺตทุก
๔. นีวรณียนีวรณทุก
๕. นีวรณสมฺปยุตฺตนีวรณทุก

หมวดที่ ๘ ปรามาสโคจฺฉก

มี ๔ ทุก คือ

๑. โน ปรามาสปรามฏฺฐทุก
๒. โน ปรามาสปรามาสสมฺปยุตฺตทุก
๓. ปรามฏฺฐปรามาสสมฺปยุตฺตทุก
๔. ปรามฏฺฐปรามาสทุก

หมวดที่ ๙ อุปาทานโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. อุปาทานอุปาทานวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน อุปาทานอุปาทานียทุก
๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๕. อุปาทานียอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๖. อุปาทานียอุปาทานทุก
๗. อุปาทานสมฺปยุตฺตอุปาทานทุก
๘. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานทุก

หมวดที่ ๑๐ กิเลสโคจฺฉก

มี ๘ ทุก คือ

๑. โน กิเลสสงฺกิเลสิกทุก
๒. โน กิเลสสงฺกิลิฏฺฐทุก
๓. โน กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุก
๔. สงฺกิเลสิกสงฺกิลิฏฺฐทุก
๕. สงฺกิเลสิกกิเลสสมฺปยุตฺตทุก
๖. สงฺกิเลสิกกิเลสทุก
๗. สงฺกิลิฏฺฐกิเลสทุก
๘. กิเลสสมฺปยุตฺตกิเลสทุก

หมวดที่ ๑ เหตุโคจฺฉก มี ๙ ทุก คือ

๑. เหตุอเหตุกทุก
๒. เหตุเหตุวิปฺปยุตฺตทุก
๓. น เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก
๔. เหตุสเหตุกทุก
๕. เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก
๖. สเหตุกเหตุทุก
๗. อเหตุกเหตุทุก
๘. เหตุสมฺปยุตฺตเหตุทุก
๙. เหตุวิปฺปยุตฺตเหตุทุก

๑. เหตุอเหตุกทุก

ปฐมบท เหตู เจว ธมฺมา อเหตุกา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท อเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตู

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๒ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในอัญญสมานเจตสิก ๑๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ อัญญสมานเจตสิกที่เหลือ ๑๐ เป็น สังขารขันธ์ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น มนายตนะ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในอเหตุกจิต ๑๘ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ อเหตุกจิตที่เหลือ ๕ เป็น มโนวิญญาณธาตุ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต

๒. เหตุเหตุวิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท เหตู เจว ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท เหตุวิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา น จ เหตู

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประประกอบด้วยเหตุ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมสนเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในอัญญสมานเจตสิก ๑๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ อัญญสมานเจตสิกที่เหลือ ๑๐ เป็น สังขารขันธ์ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น มนายตนะ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในอเหตุกจิต ๑๘ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ อเหตุกจิตที่เหลือ ๕ เป็น มโนวิญญาณธาตุ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต

๓. น เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท น เหตู ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ แต่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑, เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๔๖ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๔ เป็น สังขารขันธ์ สเหตุกจิต ๗๑ เป็น วิญญาณขันธ์	สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมายตนะ	สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียสเหตุกจิต ๖๓, เจตสิก ๔๖ เป็น ทุกขสัจจ์ องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาทิฏฐิ) หรือองค์มรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๗, ผลจิตตุปบาท ๓๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท น เหตู ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ และไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในอัญญสมานเจตสิก ๑๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ อัญญสมานเจตสิกที่เหลือ ๑๐ เป็น สังขารขันธ์ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น มนายตนะ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในอเหตุกจิต ๑๘ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ อเหตุกจิตที่เหลือ ๕ เป็น มโนวิญญาณธาตุ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*เหตุ ๖ เป็น ทุกวิมุต*

๔. เหตุสเหตุกทุก

ปฐมบท เหตู ธมฺมา สเหตุกาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ และมีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๓ คือ** เหตุ ๕ (เว้นโลภเหตุ) ที่ในโลกียสเหตุกจิต ๖๑ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเหตุ เป็น สมุทัยสัจจ์ สัมมาทิฏฐิมรรค คือ อโมหเหตุที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ และ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ, อโมหเหตุ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท เหตู ธมฺมา อเหตุกาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๑ คือ** โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๕. เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท เหตู ธมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ และประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๓ คือ** เหตุ ๕ (เว้นโลภเหตุ) ที่ในโลกียสเหตุกจิต ๖๑ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเหตุ เป็น สมุทัยสัจจ์ สัมมาทิฏฐิมรรค คือ อโมหเหตุที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ และ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ, อโมหเหตุ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท เหตู ธมฺมา เหตุวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖), รูป ๒๘, *นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๖. สเหตุกเหตุทุก

ปฐมบท สเหตุกา ธมฺมา เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุประกอบ และชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	**สัจจะ ๓ คือ** เหตุ ๕ (เว้นโลภเหตุ) ที่ในโลกียสเหตุกจิต ๖๑ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเหตุ เป็น สมุทัยสัจจ์ สัมมาทิฏฐิมรรค คือ อโมหเหตุที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ และ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ, อโมหเหตุ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท สเหตุกา ธมฺมา น เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุประกอบ แต่ ไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑, เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๔๖ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๔ เป็น สังขารขันธ์ สเหตุกจิต ๗๑ เป็น วิญญาณขันธ์	**อายตนะ ๒ คือ** สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมายตนะ	**ธาตุ ๒ คือ** สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมธาตุ	**สัจจะ ๒ คือ** โลกียสเหตุกจิต ๖๓, เจตสิก ๔๖ เป็น ทุกขสัจจ์ องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาทิฏฐิ) หรือองค์มรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๗, ผลจิตตุปบาท ๓๔ เป็น สัจจวิมุต *อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) และโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. อเหตุกเหตุทุก

ปฐมบท อเหตุกา ธมฺมา เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ แต่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท อเหตุกา ธมฺมา น เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในอัญญสมานเจตสิก ๑๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ อัญญสมานเจตสิกที่เหลือ ๑๐ เป็น สังขารขันธ์ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น มนายตนะ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในอเหตุกจิต ๑๘ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ อเหตุกจิตที่เหลือ ๕ เป็น มโนวิญญาณธาตุ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*สเหตุกจิต ๗๑, เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต*

๘. เหตุสมฺปยุตฺตเหตุทุก

ปฐมบท เหตุสมฺปยุตฺตา ธมฺมา เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยเหตุ และชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	**สัจจะ ๓ คือ** เหตุ ๕ (เว้นโลภเหตุ) ที่ในโลกียสเหตุกจิต ๖๑ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเหตุ เป็น สมุทัยสัจจ์ สัมมาทิฏฐิมรรค คือ อโมหเหตุที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ และ อโลภเหตุ, อโทสเหตุ, อโมหเหตุ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท เหตุสมฺปยุตฺตา ธมฺมา น เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยเหตุ แต่ไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑, เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๔๖ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๔ เป็น สังขารขันธ์ สเหตุกจิต ๗๑ เป็น วิญญาณขันธ์	**อายตนะ ๒ คือ** สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมายตนะ	**ธาตุ ๒ คือ** สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๖ เป็น ธัมมธาตุ	**สัจจะ ๒ คือ** โลกียสเหตุกจิต ๖๓, เจตสิก ๔๖ เป็น ทุกขสัจจ์ องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาทิฏฐิ) หรือองค์มรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๗, ผลจิตตุปบาท ๓๔ เป็น สัจจวิมุต *อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ) และโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๙. เหตุวิปฺปยุตฺตเหตุทุก

ปฐมบท เหตุวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ แต่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท เหตุวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา น เหตูปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในอัญญสมานเจตสิก ๑๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ อัญญสมานเจตสิกที่เหลือ ๑๐ เป็น สังขารขันธ์ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ อเหตุกจิต ๑๘ เป็น มนายตนะ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในอเหตุกจิต ๑๘ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ อเหตุกจิตที่เหลือ ๕ เป็น มโนวิญญาณธาตุ อัญญสมานเจตสิก ๑๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมานเจตสิก ๑๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ *สเหตุกจิต ๗๑, เจตสิก ๕๒* *(เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)* *เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

ทุกมาติกาที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท
สุทธทุก เช่น เหตุทุก, สเหตุกทุก, เหตุสมฺปยุตฺตทุก มิสฺสกทุก เช่น เหตุสเหตุกทุก, เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก, นเหตุสเหตุกทุก ให้แสดงบทเป็นอนุโลม และปฏิโลมโดยยกเอา สเหตุกทุก เข้าใน เหตุทุก
อนุโลม เหตู เจว ธมฺมา สเหตุกา จ
ปฏิโลม สเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตู
พระพุทธองค์ทรงเทศนา เหตุสเหตุกทุก นั้น ทรงรวมบทใดในทุกใด?
ในปฐมบททรงรวมเอา ปฐมบทของ เหตุทุก กับ ปฐมบทของ สเหตุกทุก เข้าด้วยกัน ส่วนในทุติยบทนั้นทรงรวมเอา ปฐมบทของ สเหตุกทุก กับ ทุติยบทของ เหตุทุก เข้าด้วยกัน

หมวดที่ ๒ อาสวโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. อาสวอาสววิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน อาสวสาสวทุก
๓. อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๕. สาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก
๖. สาสวอาสวทุก
๗. อาสวสมฺปยุตฺตอาสวทุก
๘. อาสววิปฺปยุตฺตอาสวทุก

๑. อาสวอาสววิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท อาสวา เจว ธมฺมา อาสววิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอาสวะ แต่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท อาสววิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ อาสวา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ และไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ

รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์

ในเจตสิก ๓๘ นั้น

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์

นิพพาน เป็น ขันธวิมุต

อายตนะ ๑๒ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ

ธาตุ ๑๘ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕
สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ

สัจจะ ๓ คือ

โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
(เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)
เป็น ทุกวิมุต

๒. โน อาสวสาสวทุก

ปฐมบท โน อาสวา ธมฺมา สาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า อาสวะ แต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน อาสวา ธมฺมา อนาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอาสวะ และไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์ โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกวิมุต*

๓. อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท อาสวา ธมฺมา อาสวสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์
			โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อาสวา ธมฺมา อาสววิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอาสวะ แต่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๔. โน อาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน อาสวา ธมฺมา อาสวสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอาสวะ แต่ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๒๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน อาสวา ธมฺมา อาสววิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอาสวะ และไม่ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกนายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ* *เป็น ทุกวิมุต*

๕. สาสวอาสวสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท สาสวา ธมฺมา อาสวสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท สาสวา ธมฺมา อาสววิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒ เป็น สังขารขันธ์			
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์			

๖. สาสวอาสวทุก

ปฐมบท สาสวา ธมฺมา อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ และชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สาสวา ธมฺมา โน อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. อาสวสมฺปยุตฺตอาสวทุก

ปฐมบท อาสวสมฺปยุตฺตา ธมฺมา อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอาสวะ และชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อาสวสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	สัจจะ ๑ คือ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ เป็น ทุกขสัจจ์
			กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๘. อาสววิปฺปยุตฺตอาสวทุก

ปฐมบท อาสววิปฺปยุตฺตา ธมฺมา อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบทบท อาสววิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน อาสวาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ และไม่ชื่อว่า อาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอราฬิกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ใน โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต*

ให้แสดงเป็นปฐมบทและทุติยบทพร้อมทั้งแปลโดยยกเอา
ทุติยบท ของอาสวสมฺปยุตฺตทุกเข้าใน อาสวทุก
ปฐมบท อาสววิปฺปยุตฺตา ธมฺมา อาสวาปิ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ชื่อว่าอาสวะมีอยู่
ทุติยบท อาสววิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน อาสวาปิ สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะและไม่ชื่อว่าอาสวะมีอยู่

หมวดที่ ๓ สญฺโญชนโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. สญฺโญชนสญฺโญชนวิปฺปยุตฺตทุก ๓. สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก ๕. สญฺโญชนิยสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก ๗. สญฺโญชนสมฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก
๒. โน สญฺโญชนสญฺโญชนิยทุก ๔. โน สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก ๖. สญฺโญชนิยสญฺโญชนทุก ๘. สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก

๑. สญฺโญชนสญฺโญชนวิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท สญฺโญชนา เจว ธมฺมา สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าสัญโญชน์ แต่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ สญฺโญชนา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ และไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ

รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์

ในเจตสิก ๓๘ นั้น

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์

นิพพาน เป็น ขันธวิมุต

อายตนะ ๑๒ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ

ธาตุ ๑๘ คือ

ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕
สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ

สัจจะ ๓ คือ

โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
(เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑)
เป็น ทุกวิมุต

๒. โน สญฺโญชนสญฺโญชนิยทุก

ปฐมบท โน สญฺโญชนา ธมฺมา สญฺโญชนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ แต่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔ (เว้นสัญโญชน์ องค์ธรรม ๘) รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔, รูป ๒๘
ในเจตสิก ๔๔ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๒ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน สญฺโญชนา ธมฺมา อสญฺโญชนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ และไม่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*สัญโญชน์องค์ธรรม ๘ เป็น ทุกวิมุต*

๓. สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท สญฺโญชนา ธมฺมา สญฺโญชนสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อสัญโญชน์ และประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สัญโญชน์องค์ธรรม ๘ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** สัญโญชน์องค์ธรรม ๗ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สญฺโญชนา ธมฺมา สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าสัญโญชน์ แต่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๑ คือ** โมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑ เป็น ทุกขสัจจ์
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๔ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘), *รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๔. โน สญฺโญชนสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน สญฺโญชนา ธมฺมา สญฺโญชนสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ แต่ประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๑๙ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๑๗ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โน สญฺโญชนา ธมฺมา สญฺโญชนาวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ และไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	ในวิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ นั้น	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	เป็น ธัมมายตนะ	เป็น มโนธาตุ	เป็น สัจจวิมุต
เป็น วิญญาณขันธ์		กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙,	
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	*สัญโญชน์องค์ธรรม ๘ เป็น ทุกวิมุต*
		นิพพาน เป็น มโนวิญญาณธาตุ	

๕. สญฺโญชนิยสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท สญฺโญชนิยา ธมฺมา สญฺโญชสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ และประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท สญฺโญชนิยา ธมฺมา สญฺโญชวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ แต่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตฺตจิต ๑, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในโลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘, และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑ เป็น สังขารขันธ์		โลกียกศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙, เจตสิก ๓๘, และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์			*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๖. สญฺโญชนิยสญฺโญชนทุก

ปฐมบท สญฺโญชนิยา ธมฺมา สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ และชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สัญโญชน์องค์ธรรม ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ สัญโญชน์องค์ธรรม ๗ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สญฺโญชนิยา ธมฺมา โน สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ แต่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๒ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียกุศลจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๗. สญฺโญชนสมฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก

ปฐมบท สญฺโญชนสมฺปยุตฺตา ธมฺมา สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นประกอบด้วยสัญโญชน์ และชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สัญโญชน์องค์ธรรม ๘ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ สัญโญชน์องค์ธรรม ๗ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สญฺโญชนสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยสัญโญชน์ แต่ไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๑๙ นั้น	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๗ เป็น สังขารณขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ เป็น ทุกขสัจจ์
			กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, *เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑,* *รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๔. สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตสญฺโญชนทุก

ปฐมบท สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ แต่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน สญฺโญชนาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ และไม่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในอุทธัจจสัมปยุตตจิต ๑) เป็น ทุกวิมุต*

ให้แสดงเป็นปฐมบทและทุตยบทพร้อมทั้งแปลโดยยกเอา

ทุติยบท ของสญฺโญชนสมฺปยุตฺตทุกเข้าใน สญฺโญชนทุก

ปฐมบท สญฺโญชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา สญฺโญชนาปิ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ แต่ชื่อว่าสัญโญชน์ มีอยู่

ทุติยบท สสฺโญชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน สญฺโญชนาปิ สภาพวธรรมทั้งหลาย ประกอบกด้วยสัญโญชน์และไม่ชื่อว่า สัญโญชน์ มีอยู่

หมวดที่ ๔ คนฺถโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. คนฺถคนฺถวิปฺปยุตฺตาทุก ๓. คนฺถคนฺสมฺปยุตฺตทุก ๕. คนฺถนิยคนฺถสมฺปยุตฺตทุก ๗. คนฺถสมฺปยุตฺตคนฺถทุก
๒. โน คนฺถคนฺถนิยทุก ๔. โน คนฺถคนฺถสมฺปยุตฺตทุก ๖. คนฺถนิยคนฺถทุก ๘. คนฺถวิปฺปยุตฺตคนฺถทุก

๑. คนฺถคนฺถวิปฺปยุตฺตาทุก

ปฐมบท คนฺถา เจว ธมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าคันถะ แต่ไม่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ และโทสเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์	ธัมมายตนะ	ธัมมธาตุ	สัจจะ ๒ คือ
			โทสเจตสิก เป็น ทุกขสัจจ์
			โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท คนฺถวิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ คนฺถา

สภาวธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยคันถะ และไม่ชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ (เว้นโลติกะ ๓, โทจตุกะ ๔, ถีทุกะ ๒), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๑ เป็น สังขารขันธ์ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกาตนะ ๑๐ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๕ (เว้นโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสะ, วิจิกิจฉา) เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน คนฺถคนฺถนิยทุก

ปฐมบท โน คนฺถา ธมฺมา คนฺถนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าคันถะ แต่เป็นอารมณ์ของคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๔๙ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาธาตุ	
		เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน คนฺถา ธมฺมา อคนฺถนิยา ปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เชื่อว่าคันถะ และไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ขันธ์ ๔ ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			*คันถะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, โทสะ, ทิฏฐิ เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

๓. คนฺถคนฺถสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท คนฺถา ธมฺมา คนฺถสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อคันถะ และประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ.ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท คนฺถา ธมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าคันถะ แต่ไม่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๙ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๔. โน คนฺถคนฺถสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน คนฺถา ธมฺมา คนฺถสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ ชื่อว่าคันถะ แต่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๒๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๑ เป็น สังขารขันธ์ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมายตนะ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมธาตุ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน คนฺถา ธมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าคันถะ และไม่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ (เว้นโลติกะ ๓, โทจตุกะ ๔, ถีทุกะ ๒), รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๑ เป็น สังขารขันธ์ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*คันถะองค์ธรรม ๓ เป็น ทุกวิมุต*

๕. คนฺถนิยคนฺถสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท คนฺถนิยา ธมฺมา คนฺถสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ และประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๕ (เว้นโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๕ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มนายตนะ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒,
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๕ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๕ เป็น ธัมมธาตุ	เจตสิก ๒๔ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๓ เป็น สังขารขันธ์			โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท คนฺถนิยา ธมฺมา คนฺถวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ แต่ไม่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๒ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒,
ในเจตสิก ๔๓ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ และโทสเจตสิกที่ใน
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗,	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	โทสมูลจิต ๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔
เจตสิกที่เหลือ ๔๑ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคต-วิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒	เป็น มนายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	เป็น สมุทัยสัจจ์
เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๔๓ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคต-วิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒,	เป็น มโนธาตุ	
โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗,	สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙	
โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐		เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
เป็น วิญญาณขันธ์		เจตสิก ๔๓ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคต-วิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๖. คนฺถนิยคนฺถทุก

ปฐมบท คนฺถนิยา ธมฺมา คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ และชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ คันถะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, โทสะ, ทิฏฐิ.
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โทสะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท คนฺถนิยา ธมฺมา โน คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของคันถะ แต่ไม่ชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. คนฺถสมฺปยุตฺตคนฺถทุก

ปฐมบท คนฺถสมฺปยุตฺตา ธมฺมา คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยคันถะ และชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรม ได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ.ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ. เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท คนฺถสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยคันถะ แต่ไม่ชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๓ นั้น	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๑ เป็น สังขารขันธ์ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมายตนะ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมธาตุ	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓ เป็น ทุกขสัจจ์ *โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ (เว้นโลติก ๓, โทจตุกะ ๔, ถีทุกะ ๒), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๘. คนฺถวิปฺปยุตฺตคนฺถทุก

ปฐมบท คนฺถวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยคันถะ แต่ชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ คันถะองค์ธรรม ๒ คือ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ และโทสเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ โทสเจตสิก เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบทบท คนฺถวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน คนฺถาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยคันถะ และไม่ชื่อว่า คันถะ มีอยู่
องค์ธรรม ได้แก่ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓ (เว้นโลติกะ ๓, โทจตุกะ ๔, ถีทุกะ ๒) รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อาตนะ ธาตุ สัจจะแล้วได้ แล้วได้ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๑ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๑๒ คือ ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๑๘ คือ ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙, เจตสิก ๔๓, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ นิพพาน เป็น มโนวิญญาณธาตุ	สัจจะ ๓ คือ โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปาก ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๓, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๕ (เว้นโลภเจตสิกที่ในทิฏฐคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, วิจิกิจฉา) เป็น ทุกวิมุต*

หมวดที่ ๕ โอฆโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. โอฆโอฆวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน โอฆโอฆนิยทุก
๓. โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๕. โอฆนิยโอฆสมฺปยุตฺตทุก
๖. โอฆนิยโอฆทุก
๗. โอฆสมฺปยุตฺตโอฆทุก
๘. โอฆวิปฺปยุตฺตโอฆทุก

๑. โอฆโอฆวิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โอฆา เจว ธมฺมา โอฆวิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโอฆะ แต่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ใน โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติบท โอฆาวิปฺปยุตฺตตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โอฆา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ และไม่ชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์สัญญา เจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตุปบาทที่เหลือ ๒๔, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน โอฆโอฆนิยทุก

ปฐมบท โน โอฆา ธมฺมา โอฆนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าโอฆะ แต่เป็นอารมณ์ของโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘
ในเจตสิก ๔๙ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ ๕	
		เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน โอฆา ธมฺมา อโอฆนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าโอฆะ และไม่เป็นอารมณ์ของโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			*โอฆะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

๓. โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โอฆา ธมฺมา โอฆสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโอฆะ และประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โอฆา ธมฺมา โอฆวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโอฆะ แต่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๙ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๔. โน โอฆโอฆสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน โอฆา ธมฺมา โอฆสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าโอฆะ แต่ประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๒๔ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โน โอฆา ธมฺมา โอฆวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เชื่อว่าโอฆะ และไม่ประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐,	ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐,	เป็น ธัมมายตนะ	เป็น มโนธาตุ	เป็น สัจจวิมุต
เป็น วิญญาณขันธ์		กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิต	
		ที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ ๕	*โอฆะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	*เป็น ทุกวิมุต*
		เป็น ธัมมธาตุ	

๕. โอฆนิยโอฆสมฺปยุตฺตทุก

ปฐฺทบท โอฆนิยา ธมฺมา โอฆสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโอฆะ และประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โอฆนิยา ธมฺมา โอฆวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโอฆะ แต่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒,	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒,	เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒,	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	
โมหมูลจิต ๒ เป็น สังขารขันธ์	โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖	เป็น มโนธาตุ	
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒,	เป็น ธัมมายตนะ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐,	
กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์		กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒,	
		โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	
			โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๖. โอฆนิยโอฆทุก

ปฐมบท โอฆนิยา ธมฺมา โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโอฆะ และชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โอฆะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โอฆนิยา ธมฺมา โน โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโอฆะ แต่ไม่ชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. โอฆสมฺปยุตฺตโอฆทุก

ปฐมบท โอฆสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโอฆะ และชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โอฆสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโอฆะ แต่ไม่ชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	สัจจะ ๑ คือ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ เป็น ทุกขสัจจ์
			กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๘. โอฆวิปฺปยุตฺตโอฆทุก

ปฐมบท โอฆวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ แต่ชื่อว่าโอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบทบท โอฆวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน โอฆาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ และไม่ชื่อว่า โอฆะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอราฬิกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗* *(เว้นโมหเจตสิกที่ใน โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)* *เป็น ทุกวิมุต*

หมวดที่ ๖ โยคโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. โยคโยควิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน โยคโยคนิยทุก
๓. โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก
๕. โยคนิยโยคสมฺปยุตฺตทุก
๖. โยคนิยโยคทุก
๗. โยคสมฺปยุตฺตโยคทุก
๘. โยควิปฺปยุตฺตโยคทุก

๑. โยคโยควิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โยคา เจว ธมฺมา โยควิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโยคะ แต่ไม่ประกอบด้วยโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท โยควิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โยคา

สภาธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโยคะ และไม่ชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน โยคโยคนิยทุก

ปฐมบท โน โยคา ธมฺมา โยคนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า โยคะ แต่เป็นอารมณ์ของโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘
ในเจตสิก ๔๙ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน โยคา ธมฺมา อโยคนิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่า โยคะ และไม่เป็นอารมณ์ของโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			*โยคะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

๓. โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โยคา ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโยคะ และประกอบด้วยโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์
			โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โยคา ธมฺมา โยควิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าโยคะ แต่ะไม่ประกอบด้วยโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑
			จิต ๘๙, เจตสิก ๔๙ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

๔. โน โยคโยคสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน โยคา ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าโยคะ แต่ประกอบด้วยโยคะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๒๔ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โน โยคา ธมฺมาโยควิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าโยคะ และไม่ประกอบด้วยโยคะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอราฬิกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ	เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๔, ผลจิตตุปบาท ๓๗
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	เป็น ธัมมายตนะ	เป็น มโนธาตุ	เป็น สัจจวิมุต
เป็น วิญญาณขันธ์		กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙	
		เป็น มโนวิญญาณธาตุ	*โยคะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	*เป็น ทุกวิมุต*
		เป็น ธัมมธาตุ	

๕. โยคนิยโยคสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โยคนิยา ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโยคะ และประกอบด้วยโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๗ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โยคนิยา ธมฺมา โยควิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย เป็นอารมณ์ของโยคะ แต่ไม่ประกอบด้วยโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒ เป็น สังขารขันธ์ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๖. โยคนิยโยคทุก

ปฐมบท โยคนิยา ธมฺมา โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโยคะ และชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โยคะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โยคนิยา ธมฺมา โน โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของโยคะแต่ไม่ชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. โยคสมฺปยุตฺตโยคทุก

ปฐมบท โยคสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโยคะ และชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ, โมหะที่ในโลภมูลจิต ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ, โมหะ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โยคสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยโยคะ แต่ไม่ชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๒ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๔ เป็น ธัมมธาตุ	สัจจะ ๑ คือ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๔ เป็น ทุกขสัจจ์ *กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘ และโมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๘. โยควิปฺปยุตฺตโยคทุก

ปฐมบท โยควิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วย โยคะ แต่ชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบทบท โยควิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน โยคาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยโยคะ และไม่ชื่อว่าโยคะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

<table>
<tr>
<td rowspan="2">ขันธ์ ๕ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐
เป็น วิญญาณขันธ์</td>
<td rowspan="2">อายตนะ ๑๒ คือ
ในรูป ๒๘ นั้น
โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอราฬิกายตนะ ๑๐
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐
เป็น มนายตนะ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน
เป็น ธัมมายตนะ</td>
<td rowspan="2">ธาตุ ๑๘ คือ
ในรูป ๒๘ นั้น
โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐
ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น
ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕
สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑
เป็น มโนธาตุ
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙
เป็น มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน
เป็น ธัมมธาตุ</td>
<td>สัจจะ ๓ คือ
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
เป็น สัจจวิมุต</td>
</tr>
<tr>
<td>*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต</td>
<td>อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ (เว้นโมหเจตสิก
ที่ในโทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒)
เป็น ทุกวิมุต</td>
</tr>
</table>

หมวดที่ ๗ นีวรณโคจฺฉก มี ๕ ทุก คือ

๑. โน นีวรณนีวรณิยทุก
๒. โน นีวรณนีวรณสมฺปยุตฺตทุก
๓. นีวรณิยนีวรณสมฺปยุตฺตทุก
๔. นีวรณิยนีวรณทุก
๕. นีวรณสมฺปยุตฺตนีวรณทุก

๑. โน นีวรณนีวรณิยทุก

ปฐมบท โน นีวรณา ธมฺมา นีวรณิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ แต่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔, รูป ๒๘
ในเจตสิก ๔๔ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๒ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน นีวรณา ธมฺมา อนีวรณิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ และไม่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*นิวรณ์องค์ธรรม ๘ เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน นีวรณนีวรณสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน นีวรณา ธมฺมา นีวรณสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ แต่ประกอบด้วยนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ (นิวรณ์องค์ธรรม ๘)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๑๙ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๑๗ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โน นีวรณา ธมฺมา นีวรณวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ และไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เป็น มนายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	เป็น มโนธาตุ	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	เป็น ธัมมายตนะ	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙	เป็น สัจจวิมุต
เป็น วิญญาณขันธ์		เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	*นิวรณ์องค์ธรรม ๘ เป็น ทุกวิมุต*
		เป็น ธัมมธาตุ	

๓. นีวรณิยนีวรณสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท นีวรณิยา ธมฺมา นีวรณสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ และประกอบด้วยนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อาตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท นีวรณิยา ธมฺมา นีวรณวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ แต่ไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอราฬิกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

๔. นีวรณิยนีวรณทุก

ปฐมบท นีวรณิยา ธมฺมา นีวรณาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ และชื่อว่านิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ นิวรณ์องค์ธรรม ๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ นีวรณ์ องค์ธรรม ๗ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุตยบท นีวรณิยา ธมฺมา โน นีวรณาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ แต่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๔ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๒ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๔, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๕. นีวรณสมฺปยุตฺตนีวรณทุก

ปฐมบท นีวรณสมฺปยุตฺตา ธมฺมา นีวรณาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยนิวรณ์ และชื่อว่านิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ นิวรณ์องค์ธรรม ๘
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดยขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ นิวรณ์องค์ธรรม ๗ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท นีวรณสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน นีวรณาปิ

สภาธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยนิวรณ์ แต่ไม่ชื่อว่านิวรณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๑๙ นั้น	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๗ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๑๙ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๙ เป็น ทุกขสัจจ์ *กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐,* *เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

หมวดที่ ๘ ปรามาสโคจฺฉก มี ๔ ทุก คือ

๑. โน ปรามาสปรามฏฺฐทุก
๒. โน ปรามาสปรามาสสมฺปยุตฺตทุก
๓. ปรามฏฺฐปรามาสสมฺปยุตฺตทุก
๔. ปรามฏฺฐปรามาสทุก

๑. โน ปรามาสปรามฏฺฐทุก

ปฐมบท โน ปรามาสา ธมฺมา ปรามฏฺฐาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าปรามาสะ แต่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นปรามาสะ องค์ธรรม ๑), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐ (เว้นโลภะ), รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๕๑ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๙ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน ปรามาสา ธมฺมา อปรามฏฺฐาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าปรามาสะ และไม่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			*ปรามาสะองค์ธรรม ๑ คือ ทิฏฐิเจตสิก เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

๒. โน ปรามาสปรามาสสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน ปรามาสา ธมฺมา ปรามาสสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าปรามาสะ แต่ประกอบด้วยปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๐ (เว้นทิฏฐิ.)
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๐ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๘ เป็น สังขารขันธ์ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น วิญญาณขันธ์	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมายตนะ	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมธาตุ	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔, เจตสิก ๑๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท โน ปรามาสา ธมฺมา ปรามาสวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าปรามาสะ และไม่ประกอบด้วยปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๕๑ (ทิฏฐิ.), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๔ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๕๑ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๙ เป็น สังขารขันธ์ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, โลกียวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๕๐ (เว้นโลภะ), รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*ปรามาสะองค์ธรรม ๑ คือ ทิฏฐิเจตสิก เป็น ทุกวิมุต*

๓. ปรามฏฐปรามาสสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท ปรามฏฺฐา ธมฺมา ปรามาสสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ และประกอบด้วยปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔, เจตสิก ๒๐ (เว้นทิฏฐิ.)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๐ นั้น	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น มนายตนะ	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔, เจตสิก ๑๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๑๘ เป็น สังขารขันธ์			
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท ปรามฏฺฐา ธมฺมา ปรามาสวิปปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ แต่ไม่ประกอบด้วยปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๕๑ (ทิฏฐิ.), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๕๐ (เว้นโลภะ), รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๕๑ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๔๙ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์		ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, ปรามาสะองค์ธรรม ๑, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*
		เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

๔. ปรามฏฺฐปรามาสทุก

ปฐมบท ปรามฏฺฐา ธมฺมา ปรามาสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ และชื่อว่าปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปรามาสะองค์ธรรม ๑ คือ ทิฏฐิเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกข์สัจจะ ๑

ทุติยบท ปรามฏฺฐา ธมฺมา โน ปรามาสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ แต่ไม่ชื่อว่าปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นทิฏฐิ.), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๕๑ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๙ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๕๑, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐ (เว้นโลภะ), รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

ทุกมาติกาที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้นแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง จงยกตัวอย่างมาด้วย

ตอบ ทุกมาติกาที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. สุทธทุก เช่น เหตุทุก, สเหตุกทุก, เหตุสมฺปยุตฺตทุก
๒. มิสฺสกทุก เช่น เหตุสเหตุกทุก, เหตุเหตุสมฺปยุตฺตทุก, นเหตุสเหตุกทุก

ให้แสดงเป็นปฐมบท และทุติยบท พร้อมแปล และแสดงองค์ธรรมโดยยกเอาทุติยบท ของสเหตุกทุก เข้าในเหตุทุก

ตอบ ทุติยบทของสเหตุกทุก เข้าในเหตุทุก
ปฐมบท อเหตุกา ธมฺมา เหตูปิ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุ ประกอบ แต่ชื่อว่า เหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒
ทุติยบท อเหตุกา ธมฺมา น เหตูปิ สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุ ประกอบ และไม่ชื่อว่าเหตุมีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘, อัญญสมาน, เจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ), รูป ๒๘, นิพพาน

หมวดที่ ๙ อุปาทานโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. อุปาทานอุปาทานวิปฺปยุตฺตทุก
๒. โน อุปาทานอุปาทานิยทุก
๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๔. โน อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๕. อุปาทานิยอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก
๖. อุปาทานิยอุปาทานทุก
๗. อุปาทานสมฺปยุตฺตอุปาทานทุก
๘. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานทุก

๑. อุปาทานอุปาทานวิปฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท อุปาทานา เจว ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตา จ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอุปาทาน แต่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สมุทัยสัจจ์ ๑

ทุติยบท อุปาทานวิปฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ อุปาทานา

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน และไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติกะ ๓), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๒ (เว้นโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔) เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน อุปาทานอุปาทานิยทุก

ปฐมบท โน อุปาทานา ธมฺมา อุปาทานิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๕๐ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐, รูป ๒๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ	ในโลกียจิต ๘๑ นั้น	
เจตสิกที่เหลือ ๔๘ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๕๐, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	เป็น ธัมมายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
		โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๕๐, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุติยบท โน อุปาทานา ธมฺมา อนุปาทานิยาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			*อุปาทานองค์ธรรม ๒ คือ โลภะ, ทิฏฐิ เป็น ทุกวิมุต*
**นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			

๓. อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท อุปาทานา ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** ทิฏฐิ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อุปาทานา ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอุปทาน แต่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๑ คือ** โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
			จิต ๘๙, เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒), *รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๔. โน อุปาทานอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน อุปาทานา ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน แต่ประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
ในเจตสิก ๒๐ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๘ เป็น สังขารขันธ์ โลภมูลจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	โลภมูลจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมายตนะ	โลภมูลจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมธาตุ	โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๐ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน อุปาทานา อุปาทานวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน และไม่ประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติกะ ๓), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๓ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
*นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*อุปาทานองค์ธรรม ๒ คือ โลภะ, ทิฏฐิ เป็น ทุกวิมุต*

๕. อุปาทานิยอุปาทานสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท อุปาทานิยา ธมฺมา อุปาทานสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๒ (เว้นโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๒๐ เป็น สังขารขันธ์ โลภมูลจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	โลภมูลจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๒ เป็น ธัมมายตนะ	โลภมูลจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๒ เป็น ธัมมธาตุ	โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อุปาทานิยา ธมฺมา อุปาทานวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติก ๓) และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๒ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ และโลภเจตสิกที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ เป็น สังขารขันธ์ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคต-วิปปยุตตจิต ๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙ และโลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคต-วิปปยุตตจิต ๔, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗ โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ เป็น สมุทัยสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๖. อุปาทานิยอุปาทานทุก

ปฐมบท อุปาทานิยา ธมฺมา อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน และชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อุปาทานองค์ธรรม ๒ คือ โลภะ, ทิฏฐิ
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อุปาทานิยา ธมฺมา โน อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๑ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๕๐ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๘ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๕๐, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๕๐, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๐, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๗. อุปาทานสมฺปยุตฺตอุปาทานทุก

ปฐมบท อุปาทานสมฺปยุตฺตา ธมฺมา อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุปาทาน และชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ, ทิฏฐิ.ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ ทิฏฐิ. เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท อุปาทานสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๐ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๘ เป็น สังขารขันธ์ โลภมูลจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๒ คือ โลภมูลจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๒ คือ โลภมูลจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๒๐ เป็น ธัมมธาตุ	สัจจะ ๑ คือ โลภมูลจิต ๘, เจตสิก ๒๐ เป็น ทุกขสัจจ์ *โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติก ๓) และโลภเจตสิกที่ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*

๘. อุปาทานวิปฺปยุตฺตอุปาทานทุก

ปฐมบท อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	**สัจจะ ๑ คือ** โลภเจตสิกที่ในทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบทบท อุปาทานวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา โน อุปาทานาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน และไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติกะ ๓), รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๙ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๗ เป็น สังขารขันธ์ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิบากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์	**อายตนะ ๑๒ คือ** ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	**ธาตุ ๑๘ คือ** ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โมหมูลจิต ๒, กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๙, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	**สัจจะ ๓ คือ** โทสมูลจิต ๒, โมหมูลจิต ๒, โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต			*โลภมูลจิต ๘,* *เจตสิก ๒๒ (เว้นโลภเจ.ที่ในทิฏฐิวิป.๔)* *เป็น ทุกวิมุต*

หมวดที่ ๑๐ กิเลสโคจฺฉก มี ๘ ทุก คือ

๑. โน กิเลสสงฺกิเลสิกทุก
๒. โน กิเลสสงฺกิลิฏฺจทุก
๓. โน กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุก
๔. สงฺกิเลสิกสงฺกิลิฏฺจทุก
๕. สงฺกิเลสิกกิเลสสมฺปยุตฺตทุก
๖. สงฺกิเลสิกกิเลสทุก
๗. สงฺกิลิฏฺจกิเลสทุก
๘. กิเลสสมฺปยุตฺตกิเลสทุก

๑. โน กิเลสสงฺกิเลสิกทุก

ปฐมบท โน กิเลสา ธมฺมา สงฺกิเลสิกาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส แต่เป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๐ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในโลกียจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน กิเลสา ธมฺมา อสงฺกิเลสิกาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส และไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์ โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
** นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*กิเลสองค์ธรรม ๑๐ เป็น ทุกวิมุต*

๒. โน กิเลสสงฺกิลิฏฺจทุก

ปฐมบท โน กิเลสา ธมฺมา สงฺกิลิฏฺจาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส แต่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอ

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๑๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๑๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โน กิเลสา ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺจาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส และไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิตกุศล ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐,
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐	ในวิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เป็น วิญญาณขันธ์	เป็น ธัมมายตนะ	เป็น มโนธาตุ	เป็น สัจจวิมุต
		กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๒๔, กิริยาจิต ที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	
* *นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*กิเลสองค์ธรรม ๑๐ เป็น ทุกวิมุต*

๓. โน กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท โน กิเลสา ธมฺมา กิเลสสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส แต่ประกอบด้วยกิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๑๗ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๕ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท โน กิเลสา ธมฺมา กิเลสวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส และไม่ประกอบด้วยกิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๓ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น วิญญาณขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ กุศลจิต ๒๑, วิปากจิตที่เหลือ ๑๔, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	โลกียจิตกุศล ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
** นิพพาน เป็น ขันธวิมุต*			*กิเลสองค์ธรรม ๑๐ เป็น ทุกวิมุต*

๔. สงฺกิเลสิกสงฺกิลิฏฺจทุก

ปฐมบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา สงฺกิลิฏฺจาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส และถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺจาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส แต่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*
		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

๕. สงฺกิเลสิกกิเลสสมฺปยุตฺตทุก

ปฐมบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา กิเลสสมฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส และประกอบด้วยกิเลส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๑๗ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา กิเลสวิปฺปยุตฺตาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส แต่ไม่ประกอบด้วยกิเลส มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ	ในโลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ นั้น	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์		สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ	
โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิต ๓๒, กิริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณขันธ์		โลกียกุศลจิต ๑๗, โลกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐, กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	*โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต*
		เจตสิก ๓๘, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

๖. สงฺกิเลสิกกิเลสทุก

ปฐมบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส และชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** กิเลสองค์ธรรม ๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สงฺกิเลสิกา ธมฺมา โน กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐), รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๕ คือ รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์ ในเจตสิก ๔๒ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๔๐ เป็น สังขารขันธ์ โลกียจิต ๘๑ เป็น วิญญาณขันธ์	**อายตนะ ๑๒ คือ** ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐ โลกียจิต ๘๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๔๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	**ธาตุ ๑๘ คือ** ในรูป ๒๘ นั้น โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐ ในวิปากจิต ๘๑ นั้น ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ โลกียจิตที่เหลือ ๖๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๔๒, สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	**สัจจะ ๑ คือ** โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๔๒, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๗. สงฺกิลิฏฺฐกิเลสทุก

ปฐมบท สงกิลิฏฺฐา ธมฺมา กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน และชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ กิเลสองค์ธรรม ๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท สงกิลิฏฺฐา ธมฺมา โน กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
ในเจตสิก ๑๗ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๕ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
			กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, *เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

๘. กิเลสสมฺปยุตฺตกิเลสทุก

ปฐมบท กิเลสสมฺปยุตฺตา ธมฺมา กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยกิเลส และชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ กิเลสองค์ธรรม ๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์ โลภะเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ทุติยบท กิเลสสมฺปยุตฺตา ธมฺมา โน กิเลสาปิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยกิเลส แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๑๗ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๑๕ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์	อายตนะ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมายตนะ	ธาตุ ๒ คือ อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๑๗ เป็น ธัมมธาตุ	สัจจะ ๑ คือ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗, รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ *กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐,* *เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน* *เป็น ทุกวิมุต*

สุตฺตนฺติกทุกมาติกา

สุตฺตนฺติกทุกมาติกา มี ๔๒ ทุกะ

๑. วิชฺชาภาคีทุก
๒. วิชฺชูปมทุก
๓. พาลทุก
๔. กณฺหทุก
๕. ตปนียทุก
๖. อธิวจนทุก
๗. นิรุตฺติทุก
๘. ปญฺญตฺติทุก
๙. นามรูปทุก
๑๐. อวิชฺชาทุก
๑๑. ภวทิฏฺฐิทุก
๑๒. สสฺสตทิฏฺฐิทุก
๑๓. อนฺตวาทิฏฺฐิทุก
๑๔. ปุพฺพนฺตานุทิฏฺฐิทุก
๑๕. อหิริกทุก
๑๖. หิริทุก
๑๗. โทวจสฺสตาทุก
๑๘. โสวจสฺสตาทุก
๑๙. อาปตฺติกุสลตาทุก
๒๐. สมาปตฺติกุสลตาทุก
๒๑. ธาตุกุสลตาทุก
๒๒. อายตนกุสลตาทุก
๒๓. ฐานกุสลตาทุก
๒๔. อชฺชวทุก
๒๕. ขนฺติทุก
๒๖. สาขลฺยทุก
๒๗. อินฺทฺริเยสุอคุตฺตทฺวารตาทุก
๒๘. อินฺทฺริเยสุคุตฺตทฺวารตาทุก
๒๙. มุฏฺฐสจฺจทุก
๓๐. สติสมฺปชญฺญทุก
๓๑. ปฏิสงฺขานพลทุก
๓๒. สมถวิปสฺสนาทุก
๓๓. สมถนิมิตฺตทุก
๓๔. ปคฺคาหทุก
๓๕. สีลวิปตฺติทุก
๓๖. สีลสมฺปทาทุก
๓๗. สีลวิสุทฺธิทุก
๓๘. ทิฏฺฐิวิสุทฺธิโปปนทุก
๓๙. สงฺเวชนิยฏฺฐานทุก
๔๐. อสนฺตุฏฺฐิตากุสลธมฺมทุก
๔๑. วิชฺชาทุก
๔๒. ขเยญาณทุก

๑. วิชฺชาภาคีทุก

ปฐมบท วิชฺชาภาคิโน ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงวิชชา ๘ ด้วยอำนาจแห่งการประกอบหรือเป็นส่วนแห่งวิชา ๘ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, อรหัตตมัคคจิต ๑, เจตสิก ๓๗ (เว้นปัญญา) ที่ประกอบด้วยวิชชา ๘ คือ วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิญาณ อิทธิวิธญาณ ปรจิตตวิชชานนญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพพจักขุญาณ ทิพพโสตญาณ อาสวักขยญาณ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๗ นั้น	มหากุสัม ๔, มหากิสัม ๔, อภิญญาจิต ๒,	มหากุสัม ๔, มหากิสัม ๔, อภิญญาจิต ๒,	มหากุสัม ๔, มหากิสัม ๔, อภิญญาจิต ๒
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	อรหัตตมัคคจิต ๑ เป็น มนายตนะ	อรหัตตมัคคจิต ๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เจตสิก ๓๗ เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๗ เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๗ หรือ ๖ ที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๕ เป็น สังขารขันธ์			อรหัตตมัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต
มหากุสัม ๔, มหากิสัม ๔, อภิญญาจิต ๒, อรหัตตมัคคจิต ๑ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท อวิชฺชาภาคิโน ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงอวิชชาทั้ง ๔ อันมีสภาพปกปิดสัจจะ ๔ ด้วยอำนาจแห่งการประกอบหรือที่เป็นส่วนแห่งอวิชชา ๔ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโมหะ)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๖ นั้น	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๕ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์			
เจตสิกที่เหลือ ๒๔ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

กุศลจิต ๑๖ (เว้นมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, กุศลอภิญญาจิต ๑, อรหัตตมัคคจิต ๑) วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๑๖, (เว้นมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, กริยาอภิญญาจิต ๑), เจตสิก ๓๘ และปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, อรหัตตมัคคจิต ๑, โมหเจตสิกที่ในอกุศลจิต ๑๒, มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, ในขณะที่ไม่เป็นวิปัสสนาญาณจิต รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒. วิชฺชูปมทุก

ปฐมบท วิชฺชูปมา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนสายฟ้าแลบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิตเบื้องต่ำ ๓
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมาธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๑ คือ องค์มัคคสัมมาทิฏฐิที่ในมัคคจิตเบื้องต่ำ ๓ เป็น มัคคสัจจ์

ทุติยบท วชิรูปา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนสายฟ้าผ่า มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมาธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๑ คือ องค์มัคคสัมมาทิฏฐิที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑ เป็น มัคคสัจจ์

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

วิปัสสนาญาณ ๑๖ (โสฬสญาณ)

๑.	นามรูปปริจเฉทญาณ	ญาณกำหนดแยกนามรูป	
๒.	ปัจจยปริคคหญาณ	ญาณกำหนดปัจจัยแห่งนามรูป	
๓.	สัมมสนญาณ	ญาณพิจารณานามรูปโดยความเป็นไตรลักษณ์	
๔.	อุทยัพพยาญาณ	ญาณอันเห็นการเกิดดับของขันธ์ ๕ (วิ)	
๕.	ภังคานุปัสสนาญาณ	ญาณอันเห็นการแตกดับบ่อยๆ (วิ)	
๖.	ภยญาณ	ญาณอันมองเห็นสังขารหรือนามรูป เป็นของมีภัย (วิ)	
๗.	อาทีนวญาณ	ญาณอันคำนึงเห็นโทษที่จะเกิดขึ้นของนามรูป (วิ)	
๘.	นิพพิทาญาณ	ญาณอันคำนึงถึงความหน่ายจากการไปรู้ตามความเป็นจริงของสังขาร (วิ)	
๙.	มุญจิตุกัมยตาญาณ	ญาณอันคำนึงด้วยใคร่จะพ้นไปเสีย (วิ)	
๑๐.	ปฏิสังขาญาณ	ญาณอันคำนึงพิจารณาหาทาง คือ เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย (วิ)	
๑๑.	สังขารุเปกขาญาณ	ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร (วิ)	
๑๒.	อนุโลมญาณ	ญาณอันเป็นไปในการหยั่งรู้อริยสัจ (วิ)	
๑๓.	โคตรภูญาณ	ญาณข้ามโคตรอันเกิดแต่ปัญญาที่เป็นหัวต่อระหว่างปุถุชนกับอริยบุคคล	
๑๔.	มรรคญาณ	ญาณอันสำเร็จให้เป็นอริยบุคคล	
๑๕.	ผลญาณ	เมื่อมัคคญาณเกิดขึ้นแล้วผลญาณก็เกิดขึ้นตามลำดับ	
๑๖.	ปัจเวกขณญาณ	ญาณที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณามรรคผล กิเลสที่ละและที่เหลือ	

๓. พาลทุก

ปฐมบท พาลา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นพาล หรือที่ตั้งอยู่ในสันดานของคนพาล มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๒๗ นั้น			**อายตนะ ๒ คือ**			**ธาตุ ๒ คือ**			**สัจจะ ๒ คือ**		
เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาขันธ์	อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕	เป็น	สังขารขันธ์									
อกุศลจิต ๑๒	เป็น	วิญญาณขันธ์									

ทุติยบท ปณฺฑิตา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นบัณฑิต หรือที่ตั้งอยู่ในสันดานของบัณฑิต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, เจตสิก ๓๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๓๘ นั้น			**อายตนะ ๒ คือ**			**ธาตุ ๒ คือ**			**สัจจะ ๒ คือ**		
เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑	เป็น	มนายตนะ	กุศลจิต ๒๑	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, เจตสิก ๓๘	เป็น	ทุกสัจจ์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘	เป็น	ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘	เป็น	ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖	เป็น	สังขารขันธ์							มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙	เป็น	สัจจวิมุต
กุศลจิต ๒๑	เป็น	วิญญาณขันธ์									

วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๔. กณฺหทุก

ปฐมบท กณฺหา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพดำ หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายดำ คือการที่ได้รับความลำบากในอบายทุกข์และไม่มีบุญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ			**อายตนะ ๒ คือ**			**ธาตุ ๒ คือ**			**สัจจะ ๒ คือ**		
ในเจตสิก ๒๗ นั้น			อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาขันธ์	เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาขันธ์									
เจตสิกที่เหลือ ๒๕	เป็น	สังขารขันธ์									
อกุศลจิต ๑๒	เป็น	วิญญาณขันธ์									

ทุติยบท สุกฺกา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพขาว หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายขาว คือการที่ได้รับความสุขในสุคติภูมิและการมีบุญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, เจตสิก ๓๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ			**อายตนะ ๒ คือ**			**ธาตุ ๒ คือ**			**สัจจะ ๒ คือ**		
ในเจตสิก ๓๘ นั้น			กุศลจิต ๒๑	เป็น	มนายตนะ	กุศลจิต ๒๑	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, เจตสิก ๓๘	เป็น	ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาขันธ์	เจตสิก ๓๘	เป็น	ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘	เป็น	ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาขันธ์							มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙	เป็น	สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๖	เป็น	สังขารขันธ์									
กุศลจิต ๒๑	เป็น	วิญญาณขันธ์									

วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๕. ตปนียทุก

ปฐมบท ตปนิยา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ทำสัตว์ให้เร่าร้อน และมีความลำบากทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น			อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท อตปนิยา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ทำสัตว์ให้เร่าร้อน และทำให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น			โลกียกุศลจิต ๑๗, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑ เป็น มนายตนะ	กุศลจิต ๒๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			เป็น มัคคสัจจ์
กุศลจิต ๒๑ เป็น วิญญาณขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต

วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๖. อธิวจนทุก

ปฐมบท อธิวจนา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสัททบัญญัติ ซึ่งเกิดขึ้นโดยมีเสียงเป็นประธาน หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัททบัญญัติคือ นามได้แก่ ชื่อต่างๆ ที่มีสภาพน้อมเข้าสู่เนื้อความ คือ อัตถบัญญัติ และทำเนื้อความนั้น น้อมเข้าสู่ตนคือชื่อต่างๆ นั้นด้วย นามกมฺม ได้แก่นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณเรียกขานกันมา เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขาเป็นต้น นามเธยฺย ได้แก่นามบัญญัติ ที่นักปราชญ์ทั้งหลายในสมัยโบราณตั้งชื่อไว้จนถึงทุกวันนี้ เช่นตั้งชื่อไว้ว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น นิรุตฺติ ได้แก่นามบัญญัติที่นักปราชญ์ทั้งหลายคิดนึก พิจารณาตั้งชื่อเรียกขึ้นแล้ว ชื่อเหล่านี้ก็ปรากฏขึ้น พฺยญฺชน ได้แก่นามบัญญัติ ที่สามารถแสดงเนื้อความให้ปรากฏขึ้นได้ เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้นเหล่านี้สามารถแสดงเนื้อความคืออัตถบัญญัติให้ปรากฏขึ้นได้ อภิลาป ได้แก่นามบัญญัติที่ผู้กล่าวเรียกทั้งหลาย ย่อมมุ่งสู่ตรงเนื้อความแล้วก็กล่าวเรียกขึ้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้ฟัง (สุณนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่ เสียง ที่เปล่งขึ้นซึ่งมี วจีวิญญัติ (สวิญฺญตฺติกวจีเภทสทฺท)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๑ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
สัททารมณ์ เป็น รูปขันธ์	สัททารมณ์ เป็น สัททายตนะ	สัททารมณ์ เป็น สัททาธาตุ	สัททารมณ์ เป็น ทุกขสัจจ์
วจีวิญญัติ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมายตนะ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมธาตุ	วจีวิญญัติ

ทุติยบท อธิวจนปถา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุของสัททบัญญัติ ซึ่งเกิดขึ้นโดยมีเสียงประธาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อัตถบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้พูด (วทนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ขันธ์ ๕ คือ	**อายตนะ ๑๒ คือ**	**ธาตุ ๑๘ คือ**	**สัจจะ ๔ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ),
ในเจตสิก ๕๒ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	จิต ๘๙ เป็น มนายตนะ	ในจิต ๒๘ นั้น	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕,	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์	เป็น ธัมมายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
จิต ๘๙ เป็น วิญญาณขันธ์		เป็น มโนธาตุ	เป็น มัคคสัจจ์
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต		จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
		เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	เป็น สัจจวิมุต
		เป็น ธัมมธาตุ	

ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **นิปฺปเทสทุก**

๗. นิรุตฺติทุก

ปฐมบท นิรุตฺติ ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสัททบัญญัติ อันบุคคลนำออกแล้วเปล่งขึ้น หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัททบัญญัติคือ นาม นามกมฺม นามเธยฺย นิรุตฺติ พฺยญฺชน อภิลาป มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้ฟัง (สุณนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่ เสียง ที่เปล่งขึ้นซึ่งมี วจีวิญญัติ (สวิญฺญตฺติกวจีเภทสทฺท)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๑ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
สัททารมณ์ เป็น รูปขันธ์	สัททารมณ์ เป็น สัทธายตนะ	สัททารมณ์ เป็น สัททธาตุ	สัททารมณ์ เป็น ทุกขสัจจ์
วจีวิญญัติ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมายตนะ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมธาตุ	วจีวิญญัติ

ทุติยบท นิรุตฺติปถา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุของสัททบัญญัติซึ่งบุคคลนำออกแล้วเปล่งขึ้น มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อัตถบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้พูด (วทนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๔ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๘๙ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ),
ในเจตสิก ๕๒ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	จิต ๘๙ เป็น มนายตนะ	ในจิต ๒๘ นั้น	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕,	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์	เป็น ธัมมายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
จิต ๘๙ เป็น วิญญาณขันธ์		เป็น มโนธาตุ	เป็น มัคคสัจจ์
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต		จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
		เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	เป็น สัจจวิมุต
		เป็น ธัมมธาตุ	

ทุกกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **นิปฺปเทสทุก**

๘. ปญฺญตฺติทุก

ปฐมบท ปญฺญตฺติ ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสัททบัญญัติซึ่งสามารถให้รู้โดยประการต่างๆ ได้ หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัททบัญญัติคือ นาม นามกมฺม นามเธยฺย นิรุตฺติ พฺยญฺชน อภิลาป มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สัททบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้ฟัง (สุณนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่ เสียง ที่เปล่งขึ้นซึ่งมี วจีวิญญัติ (สวิญฺญตฺติกวจีเภทสทฺท)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๑ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๑ คือ
สัททารมณ์ เป็น รูปขันธ์	สัททารมณ์ เป็น สัททายตนะ	สัททารมณ์ เป็น สัททธาตุ	สัททารมณ์ เป็น ทุกขสัจจ์
วจีวิญญัติ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมายตนะ	วจีวิญญัติ เป็น ธัมมธาตุ	วจีวิญญัติ

ทุติยบท ปญฺญตฺติปฺปตา ธมฺมา

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุของสัททบัญญัติซึ่งสามารถให้รู้โดยประการต่างๆ ได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อัตถบัญญัติ ที่สามารถให้ผู้พูด (วทนฺตปุคฺคล) รู้ได้ ได้แก่จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ขันธ์ ๕ คือ	อายตนะ ๑๒ คือ	ธาตุ ๑๘ คือ	สัจจะ ๔ คือ
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ),
ในเจตสิก ๕๒ นั้น	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	จิต ๘๙ เป็น มนายตนะ	ในจิต ๒๘ นั้น	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕,	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์	เป็น ธัมมายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
จิต ๘๙ เป็น วิญญาณขันธ์		เป็น มโนธาตุ	เป็น มัคคสัจจ์
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต		จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
		เจตสิก ๕๒, สุขุมรูป ๑๖, นิพพาน	เป็น สัจจวิมุต
		เป็น ธัมมธาตุ	

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **นิปฺปเทสทุก**

สัททบัญญัติ คือ นาม ได้แก่ชื่อต่างๆ ที่มีสภาพน้อมเข้าสู่เนื้อความคือ อัตถบัญญัติ และทำให้เนื้อความนั้นน้อมเข้าสู่ตน คือชื่อต่างๆ นั้นด้วย
นามกมฺม ได้แก่นามบัญญัติ ที่นักปราชญ์ทั้งหลาย ในสมัยโบราณเรียกขานกันมา เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
นามเธยฺย ได้แก่นามบัญญัติ ที่นักปราชญ์ทั้งหลาย ในสมัยโบราณตั้งชื่อไว้จนทุกวันนี้ เช่นตั้งชื่อไว้ว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น
นิรุตฺติ ได้แก่นามบัญญัติ ที่นักปราชญ์ทั้งหลายคิดนึก พิจารณาตั้งชื่อเรียกขึ้นแล้ว ชื่อเหล่านี้ก็ปรากฏขึ้น
พฺยญฺชน ได้แก่นามบัญญัติ ที่สามารถแสดงเนื้อความให้ปรากฏขึ้นได้ เช่นเรียกว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้นเหล่านี้สามารถแสดงเนื้อความคือ อัตถบัญญัติให้ปรากฏขึ้น
อภิลาป ได้แก่นามบัญญัติ ที่ผู้กล่าวเรียกทั้งหลาย ย่อมมุ่งสู่ตรงเนื้อความแล้วก็กล่าวเรียกขึ้น (สัททบัญญัติ คือ สัททารมณ์)

๙. นามรูปทุก

ปฐมบท นามญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นนามหรือที่มีสภาพน้อมไปสู่อารมณ์ได้ หรือที่สามารถให้จิต เจตสิกน้อมไปสู่ตนได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒, นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๘ สัจจะ ๔

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๘ คือ**	**สัจจะ ๔ คือ**
ในเจตสิก ๕๒ นั้น		ในจิต ๘๙ นั้น	โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ)
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	จิต ๘๙ เป็น มนายตนะ	ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๕๒, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	สัมปฏิจฉนจิต ๒, ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์		เป็น มโนธาตุ	นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์
จิต ๘๙ เป็น วิญญาณขันธ์		จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
นิพพาน เป็น ขันธวิมุต		เจตสิก ๕๒, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	เป็น มัคคสัจจ์
			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
			เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท รูปญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่เป็นรูปหรือ ที่มีสภาพเสื่อมสิ้นผันแปร หรือสภาวธรรมที่เข้าถึงความเสื่อมสิ้นผันแปรไปเพราะความเย็นความร้อนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๑ คือ	**อายตนะ ๑๑ คือ**	**ธาตุ ๑๑ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
รูป ๒๘ เป็น รูปขันธ์	ในรูป ๒๘ นั้น	ในรูป ๒๘ นั้น	รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์
	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐	โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐	
	สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมายตนะ	สุขุมรูป ๑๖ เป็น ธัมมธาตุ	

ทุกะนี้ชื่อว่า **สพฺพพหุธนามทุก** และ **นิปฺปเทสทุก**

๑๐. อวิชฺชาทุก

ปฐมบท อวิชฺชา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่ไม่รู้ในอริยสัจจะ ๔ หรือไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ และรู้ในสิ่งที่ไม่ควรรู้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก

โมหเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท ภวตณฺหา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือโลภะที่มีความปรารถนาภพ หรือโลภะที่มีความยินดีพอใจในภพ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิก

โลภเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สมุทัยสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	สมุทัยสัจจ์ ๑

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๑ (เว้นโมหะ และโลภะ ที่ปรารถนาในภพ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๑. ภวทิฏฺฐิทุก

ปฐมบท ภวทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีย่อมมีอยู่เป็นนิจ หรือสภาวธรรมที่มีความเห็นผิดว่าตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีจะเกิดขึ้น มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นภวทิฏฐิ

ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท วิภวทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนก็ดี สัตว์โลกก็ดีไม่ใช่มีอยู่เป็นนิจจะสูญสิ้นไป หรือสภาวธรรมที่มีความเห็นผิดว่าตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีจะไม่เกิด มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นวิภวทิฏฐิ

ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นภวทิฏฐิ และวิภวทิฏฐิ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๒. สสฺสตทิฏฺฐิทุก

ปฐมบท สสฺสตทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีเป็นของเที่ยง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นสัสสตทิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อุจฺเฉททิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีจะสูญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นอุทเฉททิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นสัสสตทิฏฐิ และอุจเฉททิฏฐิ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๓. อนฺตวาทิฏฺฐิทุก

ปฐมบท อนฺตวาทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีมีที่สิ้นสุด มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นอันตวาทิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อนนฺตวาทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิดว่า ความเป็นอยู่ของตนเองก็ดี สัตว์โลกก็ดีไม่มีที่สิ้นสุด มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นอนันตวาทิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นอันตวาทิฏฐิ และอนันตวาทิฏฐิ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๔. ปุพฺพนฺตานุทิฏฺฐิทุก

ปฐมบท ปุพฺพนฺตานุทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิด ซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามอดีตขันธ์ ๕ หรือสภาวธรรมที่มีความเห็นผิด ซึ่งเกิดขึ้นโดยกระทำอดีตขันธ์ ๕ ให้เป็นอารมณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นปุพพันตานุทิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อปรนฺตานุทิฏฺฐิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความเห็นผิด ซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามอนาคตขันธ์ ๕ หรือสภาวธรรมที่มีความเห็นผิด ซึ่งเกิดขึ้นโดยกระทำอนาคตขันธ์ ๕ ให้เป็นอารมณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เป็นอปรันตานุทิฏฐิ
ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปุพพันตานุทิฏฐิ และอปรันตานุทิฏฐิ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๕. อหิริกทุก

ปฐมบท อหิริกญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่ไม่มีความละอายต่อทุจริต มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อหิริกเจตสิก

อหิริกเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อโนตฺตปฺปญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่ไม่มีความสะดุ้งกลัวต่อทุจริต มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อโนตัปปเจตสิก

อโนตตัปปเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๐ (เว้นอหิริกเจตสิก และอโนตตัปปเจสิก), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๖. หิริทุก

ปฐมบท หิริ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความละอายต่อทุจริต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ หิริเจตสิก
หิริเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๑ คือ**
			หิริเจตสิกที่ในโลกียจิต ๕๑ เป็น ทุกขสัจจ์ หิริเจตสิกที่ในโลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท โอตฺตปฺปญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่มีความสะดุ้งกลัวต่อทุจริต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โอตตัปปเจตสิก
โอตตัปปเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๑ คือ**
			โอตตัปปเจตสิกที่ในโลกียจิต ๕๑ เป็น ทุกขสัจจ์ โอตตัปปเจตสิกที่ในโลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๐ (เว้นหิริเจตสิก และโอตตัปปเจตสิก), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๗. โทวจสฺสตาทุก

ปฐมบท โทวจสฺสตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ว่ายาก มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๒ ที่เกิดขึ้นในขณะกระทำกิริยาอาการไม่เคารพต่อคำสั่งสอนโดยสิกขาบทอันเป็นพุทธบัญญัติ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๒๒ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โทสมูลจิต ๒ เป็น มนายตนะ	โทสมูลจิต ๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๒
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๒ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๒ เป็น ธัมมธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๐ เป็น สังขารขันธ์			
โทสมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท ปาปมิตฺตตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีมิตรชั่ว มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓ ที่เกิดขึ้นในขณะสมาคมกับมิตรชั่ว

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๓ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒, เจตสิก ๓๘
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	(เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๑ เป็น สังขารขันธ์	เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒			
เป็น วิญญาณขันธ์			

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นโทสมูลจิตตุปบาทที่เป็นโทวจัสสตา และโลภมูลจิตตุปบาทที่เป็นปาปมิตตตา), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๘. โสวจสฺสตาทุก

ปฐมบท โสวจสฺสตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ว่าง่าย มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรตี อัปปมัญญา) ที่เกิดขึ้นในขณะกระทำกิริยาอาการเคารพต่อคำสั่งสอนโดยสิกขาบท อันเป็นพุทธบัญญัติ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๑ เป็น สังขารขันธ์ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมายตนะ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมธาตุ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท กลฺยาณมิตฺตตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีมิตรดี มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรตี อัปปมัญญา) ที่เกิดขึ้นในขณะสมาคมกับมิตรดี

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๓ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๑ เป็น สังขารขันธ์ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมายตนะ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมธาตุ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓ เป็น ทุกขสัจจ์

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นมหากุศลจิตตุปบาท มหากริยาจิตตุปบาท ในขณะที่เป็นโสวจสฺสตา และกลฺยาณมิตฺตตา), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๑๙. อาปตฺติกุสลตาทุก

ปฐมบท อาปตฺติกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้อาบัติ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้ข้ออาบัติต่างๆ

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อาปตฺติวุฏฺฐานกุสลตา อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการออกจากอาบัติ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้การออกจากอาบัติต่างๆ

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้ข้ออาบัติ และในขณะที่รู้การออกจากอาบัติ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๐. สมาปตฺติกุสลตาทุก

ปฐมบท สมาปตฺติกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้สมาบัติ ๘ หรือสมาบัติ ๙ คือ รูปฌาน อรูปฌาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้การเข้าสมาบัติ
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท สมาปตฺติวุฏฺฐานกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการออกจากสมาบัติ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้การออกจากสมาบัติ
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้การเข้าสมาบัติ และการออกจากสมาบัติ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๑. ธาตุกุสลตาทุก

ปฐมบท ธาตุกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้ธาตุ ๑๘ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, มัคคจิต ๔ ที่รู้ในธาตุ ๑๘

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			โลกียปัญญาเจตสิกที่ใน มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิคือปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

ทุติยบท มนสิการกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการพิจารณาซึ่งธาตุ ๑๘ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, มัคคจิต ๔ ที่มีความฉลาดในการพิจารณาธาตุ ๑๘

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			โลกียปัญญาเจตสิกที่ใน มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิคือปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้ธาตุ ๑๘ และพิจารณาธาตุ ๑๘), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๒. อายตนกุสลตาทุก

ปฐมบท อายตนกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้อายตนะ ๑๒ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, มัคคจิต ๔ ในขณะรู้อายตนะ ๑๒
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			โลกียปัญญาเจตสิกที่ใน มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิคือปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

ทุติยบท ปฏิจฺจสมุปฺปาทกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้ปฏิจจสมุปบาทที่มีองค์ ๑๒ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒, มัคคจิต ๔ ในขณะรู้ปฏิจจสมุปบาทที่มีองค์ ๑๒
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			โลกียปัญญาเจตสิกที่ใน มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิคือปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่รู้อายตนะ ๑๒ และรู้ปฏิจจสมุปบาทที่มีองค์ ๑๒), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๓. ฐานกุสลตาทุก

ปฐมบท ฐานกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้เหตุอันสมควร มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ ที่รู้เหตุอันสมควร เช่นรู้ว่าจักขุปสาทนี้เป็นต้นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของจักขุวิญญาณจิต พืชมะม่วงเป็นต้นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของต้นมะม่วง เป็นต้น

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

ทุติยบท อฏฺฐานกุสลตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้เหตุอันไม่สมควร มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ ที่รู้เหตุอันไม่สมควร เช่น รู้ว่าจักขุปสาทนี้ไม่ใช่เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของโสตวิญญาณจิต พืชมะม่วงไม่ใช่เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของต้นตาล เป็นต้น

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, อภิญญาจิต ๒ ในขณะที่รู้เหตุอันสมควร และเหตุอันไม่สมควร), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น ทุกวิมุต

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

ในทุกะทั้ง ๔๒ นั้น แม้ว่าความหมายจะต่างกันก็ตาม แต่องค์ธรรมปรมัตถ์ และที่ตั้งเหมือนกัน มี ๑๔ ทุกะ คือ (ปัญหาสุตตันติกทุกมาติกาหน้า ๒๒๗ ข้อที่ ๖)

๒๔. อชฺชวทุก

ปฐมบท อชฺชโว จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ซื่อตรง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กายุชุกตาเจตสิก และจิตตุชุกตาเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๑ คือ
			กายุชุกตาเจตสิก และจิตตุชุกตาเจตสิก ที่ในโลกียจิต ๕๑ เป็น ทุกขสัจจ์ กายุชุกตาเจตสิก และจิตตุชุกตาเจตสิก ที่ในโลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท มทฺทโว จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้อ่อนโยน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กายมุทุตาเจตสิก และจิตตมุทุตาเจตสิก
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๑ คือ
			กามุทุตาเจตสิก และจิตตุชุกตาเจตสิก ที่ในโลกียจิต ๕๑ เป็น ทุกขสัจจ์ กามุทุตาเจตสิก และจิตตมุทุตาเจตสิก ที่ในโลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๔๘ (เว้นกายุชุกตา และจิตตุชุกตาเจตสิก และกายมุทุตา และจิตตมุทุตาเจตสิก), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๕. ขนฺติทุก

ปฐมบท ขนฺติ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความอดทน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ ที่มีอโทสะเป็นประธาน เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โสรจฺจญฺจ จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความยินดีร่าเริงในกุศลสุจริต มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ ที่มีศีลเจตนาเป็นประธาน และโลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖ (เว้นอัปปมัญญา)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘,	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘,	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๖ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖ เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			เป็น มัคคสัจจ์
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

โลกียจิต ๘๑ (เว้นมหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ ที่มีอโทสะ และศีลเจตนาเป็นประธาน), เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๖. สาขลฺยทุก

ปฐมบท สาขลฺยญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีวาจาสุภาพอ่อนหวาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต เจตสิก ๓๘ ในขณะที่กล่าววาจาสุภาพอ่อนหหวาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท ปฏิสนฺธาโร จ อตฺถิ

สภาวธรรม ทีกระทำบุคคลให้เป็นผู้มีการต้อนรับโดยอามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘ ในขณะที่กระทำการต้อนรับ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			

จิต ๘๙ (เว้นมหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘ ในขณะที่มีวาจาสุภาพอ่อนหวาน และในขณะที่กระทำการต้อนรับ), เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๗. อินฺทฺริเยสุอคุตฺตทฺวารตาทุก

ปฐมบท อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ในทวารทั้ง ๖ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๖
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๖ นั้น	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒,
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เจตสิก ๒๕ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			
โลภมูลจิต ๘, โทสมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท โภชเน อมตฺตญฺญุตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒, เจตสิก ๒๓
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๒๓ นั้น	มหากุศลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒	โลภมูลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒,
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เจตสิก ๒๒ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๓ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๑ เป็น สังขารขันธ์			
มหากุศลจิต ๘, โมหมูลจิต ๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๘. อินฺทฺริเยสุคุตฺตทฺวารตาทุก

ปฐมบท อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้สำรวมอินทรีย์ในทวารทั้ง ๖ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘,	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘,	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			เป็น มัคคสัจจ์
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘,			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท โภชเน มตฺตญฺญุตา จ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรตี อัปปมัญญา) ในขณะที่รู้ประมาณในการบริโภค
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๓ นั้น	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๓
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	เป็น มนายตนะ	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๓ เป็น ธัมมธาตุ	
เจตสิกที่เหลือ ๓๑ เป็น สังขารขันธ์			
มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘			
เป็น วิญญาณขันธ์			

โลกียจิต ๖๕ (เว้นมหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘), เจตสิก ๔๙, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๒๙. มุฏฺฐสจฺจทุก

ปฐมบท มุฏฺฐสจฺจญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ขาดสติ หรือสภาวธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้หลงลืม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๖ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท อสมฺปชญฺญญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ขาดปัญญา หรือสภาธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่มีความรอบรู้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อปัญญา
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๐. สติสมฺปชญฺญทุก

ปฐมบท สติ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือสติที่สามารถระลึกได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สติเจตสิก
สติเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			สติเจตสิกที่ในโลกียโสภณจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาสติที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ สติเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท สมฺปชญฺญญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม คือปัญญาที่สามารถรอบรู้ด้วยดีโดยประการทั้งปวง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			ปัญญาเจตสิกที่ในโลกียโสภณจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๐ (เว้นสติ, ปัญญา), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **สพฺพลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๑. ปฏิสงฺขานพลทุก

ปฐมบท ปฏิสงฺขานพลญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม คือปัญญาที่ย่อมพิจารณาโดยไม่หวั่นไหวในการพิจารณา มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** ปัญญาเจตสิกที่ในโลกียโสภณจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิมรรคที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท ภาวนาพลญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความไม่หวั่นไหวที่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เจริญโพชฌงค์ ๗ โดยอาศัยวิริยะเป็นประธาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ ในเจตสิก ๓๘ นั้น	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ อกุศลจิต ๒๑ เป็น วิญญาณขันธ์	อกุศลจิต ๒๑ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	อกุศลจิต ๒๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, เจตสิก ๓๘ เป็น ทุกขสัจจ์ องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต

อกุศลจิต ๑๒, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๑ (เว้นปัญญา), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๒. สมถวิปสฺสนาทุก

ปฐมบท สมโถ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือสมาธิที่ทำอกุศลธรรมอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกุศลธรรมให้สงบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เอกัคคตาเจตสิกที่เป็นสัมมาสมาธิ
เอกัคคตาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			เอกัคคตาเจตสิกที่ในโลกียจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาสมาธิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ เอกัคคตาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท วิปสฺสนา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือปัญญาที่เห็นแจ้งในสังขารธรรมโดยอาการต่างๆ ด้วยอำนาจ อนิจจลักษณะ เป็นต้น มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			ปัญญาเจตสิกที่ในโลกียโสภณจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๑ (เว้นปัญญา และเอกัคคตาเจตสิกที่ในโสภณจิต), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **สพฺพลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๓. สมถนิมิตฺตทุก

ปฐมบท สมถนิมิตฺตญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม คือสมาธิที่เกิดทีแรก เป็นเหตุของสมาธิที่เกิดภายหลัง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เอกัคคตาเจตสิกที่เป็นสัมมาสมาธิที่เกิดทีแรก
เอกัคคตาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			เอกัคคตาเจตสิกที่ในโลกียจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาสมาธิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ เอกัคคตาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท ปคฺคาหนิมิตฺตญฺจ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความเพียรที่เกิดทีแรก เป็นเหตุของความเพียรที่เกิดภายหลัง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เป็นสัมมาวายามะที่เกิดทีแรก
วิริยเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			วิริยเจตสิกที่ในโลกียจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาวายามะที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ วิริยเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นสัมมาสมาธิ และสัมมาวายามะ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๔. ปคฺคาหทุก

ปฐมบท ปคฺคาโห จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความเพียรที่ประคองซึ่งสัมปยุตตธรรม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เป็นสัมมาวายามะ
วิริยเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			วิริยเจตสิกที่ในโลกียจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาวายามะที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ วิริยเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท อวิกฺเขโป จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือสมาธิที่ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่านตั้งมั่นในอารมณ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เอกัคคตาเจตสิกที่เป็นสัมมาสมาธิ
เอกัคตาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			เอกัคคตาเจตสิกที่ในโลกียจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาสมาธิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ เอกัคคตาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นสัมมาวายามะ และสัมมาสมาธิ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๕. สีลวิปตฺติทุก

ปฐมบท สีลวิปตฺติ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความวิบัติแห่งศีล มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๗

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๒๗ นั้น			อกุศลจิต ๑๒, เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มนายตนะ	อกุศลจิต ๑๒ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๒๗ เป็น ธัมมธาตุ	โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕ เป็น สังขารขันธ์			
อกุศลจิต ๑๒ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท ทิฏฺฐิวิปตฺติ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความวิบัติแห่งความเห็นที่ถูกต้อง มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก

ทิฏฐิเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**ทุกขสัจจ์ ๑**

กุศลจิต ๒๑, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๖. สีลสมฺปทาทุก

ปฐมบท สีลสมฺปทา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริบูรณ์แห่งศีล มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์ มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เป็น วิญญาณขันธ์	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	มหากุศลจิต ๘, มหากริยาจิต ๘, เจตสิก ๓๘ เป็น ทุกขสัจจ์

ทุติยบท ทิฏฺฐิสมฺปทา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริบูรณ์แห่งปัญญา มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก คือสัมมาทิฏฐิ
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			ปัญญาเจตสิกที่ในโลกียโสภณจิต เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาทิฏฐิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

อกุศลจิต ๑๒, อเหตุกจิต ๑๘, มหาวิปากจิต ๘, มหัคคตจิต ๒๗ และโลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๕๑ (เว้นปัญญา), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๗. สีลวิสุทฺธิทุก

ปฐมบท สีลวิสุทฺธิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งศีล มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๑ คือ**
ในเจตสิก ๓๖ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ	โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๖ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๖ เป็น ธัมมธาตุ	มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙, ผลจิตตุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต
เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารขันธ์			
โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งความเห็น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่เป็นกัมมสกตาญาณ และวิปัสสนาญาณที่เรียกว่า สัจจานุโลมิกะ มัคคญาณ ผลญาณ

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			ปัญญาเจตสิกที่เป็นกัมมสกตาญาณ สัจจานุโลมิกญาณ เป็น ทุกขสัจจ์
			ปัญญาเจตสิกที่เป็นมัคคญาณ เป็น มัคคสัจจ์
			ปัญญาเจตสิกที่เป็นผลญาณ เป็น สัจจวิมุต

โลกียจิต ๘๑, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่เป็นกัมมสกตาญาณ และวิปัสสนาที่เรียกว่า สัจจานุโลมิกะ มัคคญาณ ผลญาณ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๘. ทิฏฺฐิวิสุทฺธิโขปนทุก

ปฐมบท ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ โข ปน อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งความเห็น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่เป็นกัมมสกตาญาณ และวิปัสสนาญาณที่เรียก สัจจานุโลมิกะ, มัคคญาณ, ผลญาณ

ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** ปัญญาเจตสิกที่เป็นกัมมสกตาญาณ สัจจานุโลมิกญาณ เป็น ทุกขสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่เป็นมัคคญาณ เป็น มัคคสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่เป็นผลญาณ เป็น สัจจวิมุต

ทุติยบท ยถาทิฏฺฐิสฺส จ ปธานำ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความเพียรอันสมควรแก่ทิฏฐิวิสุทธิ์ญาณ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เกิดพร้อมด้วยญาณทั้ง ๔ ที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔, โลกุตตรจิต ๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ** วิริยเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔, มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาวายามะที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ วิริยเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาที่เป็นญาณทั้ง ๔ และวิริยะที่เกิดพร้อมด้วยญาณทั้ง ๔), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๓๙. สงฺเวชนิยฏฺฐานทุก

ปฐมบท สํเวโค จ สํเวชนิเยสุ ฐาเนสุ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความสลดใจเพราะชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ที่มีสภาพทำให้สลดเป็นเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ ในขณะที่เกิดความสลดใจต่อ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	ทุกขสัจจ์ ๑

ทุติยบท สวิคฺคสฺส จ โยนิโส ปธานํ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความเพียรอันกระทำในใจโดยแยบคายแห่งบุคคลผู้มีความสลดใจต่อ ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เป็นสัมมาวายามะที่ในกุศลจิต ๒๑ ผลจิต ๔
วิริยเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ วิริยเจตสิกที่ในโลกียกุศลจิต ๑๗ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาวายามะที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์ วิริยเจตสิกที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นสังเวคปัญญาและสัมมาวายามะที่ในกุศลจิต ๒๑, ผลจิต ๔), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๔๐. อสนฺตุฏฺฐิตากุสลธมฺมทุก

ปฐมบท อสนฺตุฏฺฐิตา จ กุสเลสุ ธมฺเมสุ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่อิ่มในกุศลธรรม มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑, เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	**อายตนะ ๒ คือ**	**ธาตุ ๒ คือ**	**สัจจะ ๒ คือ**
ในเจตสิก ๓๘ นั้น			
เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์	กุศลจิต ๒๑ เป็น มนายตนะ	กุศลจิต ๒๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ	โลกียกุศลจิต ๑๗, เจตสิก ๓๘ เป็น ทุกขสัจจ์
สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมายตนะ	เจตสิก ๓๘ เป็น ธัมมธาตุ	องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์
เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารขันธ์			มัคคจิตตุปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต
กุศลจิต ๒๑ เป็น วิญญาณขันธ์			

ทุติยบท อปฺปฏิวานิตา จ ปธานสฺมึ อตฺถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่ท้อถอยในความเพียรเพื่อให้กุศลธรรมเจริญขึ้น หรือสภาวธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่ท้อถอยในการเจริญสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เป็นสัมมาวายามะที่ใน กุศลจิต ๒๑

วิริยเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	**ธัมมายตนะ ๑**	**ธัมมธาตุ ๑**	**สัจจะ ๒ คือ**
			วิริยเจตสิกที่ในโลกียกุศลจิต ๑๗ เป็น ทุกขสัจจ์ สัมมาวายามะที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

อกุศลจิต ๑๒, วิปากจิต ๓๖, กริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๕๒, รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**

ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๔๑. วิชฺชาทุก

ปฐมบท วิชฺชา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือปัญญาที่ทำลายโมหะให้สิ้นไป และกระทำความจริงให้ปรากฏ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่เป็นปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๒ คือ
			ปัญญาเจตสิกที่เป็นปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, จุตูปปาตญาณ เป็น ทุกขสัจจ์ ปัญญาเจตสิกที่เป็นอาสวักขยญาณ เป็น มัคคสัจจ์

ทุติยบท วิมุตฺติ อตฺถิ

สภาวธรรม คือสมาบัติ ๘ ที่พ้นจากนิวรณธรรมอันเป็นปฏิปักขธรรมแห่งตนหรือพระนิพพาน อันพ้นโดยเด็ดขาดจากกิเลสทั้งปวง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตกุศลจิต ๙, มหัคคตกริยาจิต ๙, เจตสิก ๓๕ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้ขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ขันธ์ ๔ คือ	อายตนะ ๒ คือ	ธาตุ ๒ คือ	สัจจะ ๒ คือ
ในเจตสิก ๓๕ นั้น เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์ สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์ เจตสิกที่เหลือ ๓๓ เป็น สังขารขันธ์ มหัคคตกุศลจิต ๙, มหัคคตกริยาจิต ๙ เป็น วิญญาณขันธ์ นิพพาน เป็น ขันธวิมุต	มหัคคตกุศลจิต ๙, มหัคคตกริยาจิต ๙ เป็น มนายตนะ เจตสิก ๓๕, นิพพาน เป็น ธัมมายตนะ	มหัคคตกุศลจิต ๙, มหัคคตกริยาจิต ๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ เจตสิก ๓๕, นิพพาน เป็น ธัมมธาตุ	มหัคคตกุศลจิต ๙, มหัคคตกริยาจิต ๙, เจตสิก ๓๕ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

กามจิต ๕๔, มหัคคตวิปากจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่เป็นวิชชา ๓), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

๔๒. ขเยญาณทุก

ปฐมบท ขเย ญาณ์ อตฺถิ

สภาวธรรม คือญาณที่ในมัคคจิต ๔ ซึ่งกระทำกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไป มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในมัคคจิต ๔
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๑

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจะ ๑ คือ สัมมาทิฏฐิที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

ทุติยบท อนุปฺปาเท ญาณ์ อตฺถิ

สภาวธรรม คือญาณทีในผลจิต ๔ ซึ่งเป็นที่สิ้นสุดคือความไม่เกิดขึ้นแห่งกิเลสทั้หลายที่ถูกประหาณแล้วโดยมรรคนั้นๆ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกที่ในผลจิต ๔
ปัญญาเจตสิกเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ได้สังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ สัจจวิมุต

สังขารขันธ์ ๑	ธัมมายตนะ ๑	ธัมมธาตุ ๑	สัจจวิมุต

จิต ๘๙, เจตสิก ๕๒ (เว้นปัญญาเจตสิกที่เป็นมัคคญาณ, ผลญาณ), รูป ๒๘, นิพพาน เป็น **ทุกวิมุต**
ทุกะนี้ชื่อว่า **อาทิลทฺธนามทุก** และ **สปฺปเทสทุก**

จำแนกสุตฺตนฺติกทุกมาติกา ๔๒ โดยอาทิลทฺธนามทุก และสพฺพลทฺธนามทุก
ใน ๔๒ ทุกะนั้น สพฺพลทฺธนามทุก มี ๓ คือ นามรูปทุก, สติสมฺปชญฺญทุก, สมถวิปสฺสนาทุก ทุกะที่เหลือ ๓๙ นั้น เป็น **อาทิลทฺธนามทุก** ทั้งสิ้น

จำแนกทุกะ ๔๒ โดยสปฺปเทสทุก และ นิปฺปเทสทุก
ใน ๔๒ ทุกะนั้น อธิวจนทุก, นิรุตฺติทุก, ปญฺญตฺติทุก, นามรูปทุก ทั้ง ๔ ทุกะนี้เป็น **นิปฺปเทสทุก** ทุกะ ที่เหลือ ๓๘ เป็น **สปฺปเทสทุก** ทั้งสิ้น

รายชื่อผู้ร่วมพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานเพื่อน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา
เพื่อเป็นปัจจัยสู่ มรรค ผล นิพพาน ในกาลอันสมควร อนุโมทนา สาธุ สาธุ สาธุ

๑. คุณพนิดา ชอบวณิชชา ๘๐,๐๐๐ บาท
๒. คุณพิรพร คล่องเวสสะ และคุณบุญล้อม ศุภานุสนธิ์ ๖๐,๐๐๐ บาท
๓. ดร.ประชา แสงทองสุข ๕๐,๐๐๐ บาท
๔. คุณวรมน - คุณคเณศ - ด.ช.ธรรม์ สุจริตกุล ๑๐,๐๐๐ บาท
๕. คุณประณีตศจี เจริญจิตต์ ๕,๐๐๐ บาท
๖. คุณจิราพร เลาหพัชรินทร์ และครอบครัว ๕,๐๐๐ บาท
๗. คุณวัชรี วิมุกตายน ๕,๐๐๐ บาท
๘. คุณวรพล - คุณเจราดล - ดช.ปิยพัทธ์ - ดญ.พัทธนันท์ - ด.ญ.นรกมล ศุภานุสนธิ์ ๕,๐๐๐ บาท
๙. คุณปิยะรัตน์ กัลปนายุทธ - พ.ต.ท.อติชาต แย้มผกา - ด.ญ.อรกฤตยา แย้มผกา ๕,๐๐๐ บาท
๑๐. คุณศิริวรรณ - คุณศิลป์ชัย ศรีขจรลาภ ๔,๐๐๐ บาท
๑๑. คุณณัชชา ไชยโย ๓,๐๐๐ บาท
๑๒. คุณกัญญา สุวรรณกรสกุล ๓,๐๐๐ บาท
๑๓. นางชิโนรส - นายกมล - นางสาวณัฐมน - นายโอฬาร เอกมโนชัย ๓,๐๐๐ บาท
๑๔. คุณสสิมน คล่องเวสสะ และครอบครัว ๓,๐๐๐ บาท
๑๕. กลุ่มคุณแป้น (ราษี) และเพื่อนๆ ๓,๐๐๐ บาท
๑๖. คุณวันทนีย์ บุตรงามดี และครอบครัว ๓,๐๐๐ บาท
๑๗. คุณภาคย์ เหล่าสุวรรณวัฒน์ ๓,๐๐๐ บาท
๑๘. รศ.ดร.วิไลรัตน์ ลี้อนันต์ศักดิ์ศิริ ผศ.ดร.นพ.ชวบูลย์ เดชสุขุม ๒,๐๐๐ บาท
๑๙. คุณปิยดา ธราธิป และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณประถิมา-ชาญวิทย์ อุเทนพิทักษ์ และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๑. คุณพิกุล ศรีศาสตรา และครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๒. คุณทิพาภรณ์ อูนากูล ๒,๐๐๐ บาท
๒๓. คุณสุวรรณ - คุณนฤมล ภานุนำภา ๒,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณวนิดา โรจนสโรช ๒,๐๐๐ บาท
๒๕. นางไตรทิพย์ ภูลพิพัฒน์ ๒,๐๐๐ บาท
๒๖. คุณประสิทธิ์ - คุณปราณี ภานุนำภา ๒,๐๐๐ บาท
๒๗. พระมหาเจริญ ชุตินฺธโร ๒,๐๐๐ บาท
๒๘. คุณสุมนา เกิดสินธุ์ชัย พร้อมครอบครัว ๒,๐๐๐ บาท
๒๙. คุณวิบูลรัก มูลรากุล ๑,๕๕๕ บาท
๓๐. คุณพิชัย - สุพรจันทร์ - เนติ - นที สาครยุทธเดช ๑,๕๐๐ บาท
๓๑. คุณจันทร์ฉาย ทองมนต์ และครอบครัว ๑,๕๐๐ บาท
๓๒. นางสาววิไลวรรณ หฤทัยธนาสันติ์ ๑,๑๐๐ บาท
๓๓. คุณแม่บุญยงค์-วิภา ตั้งสมบัติวิสิทธิ์ ๑,๐๐๙ บาท
๓๔. ดร.อัจฉราภรณ์ สนามพล ๑,๐๐๙ บาท
๓๕. คุณสมศรี ประกรแก้ว ๑,๐๐๐ บาท
๓๖. คุณรัตมณี เศรษฐวงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๓๗. คุณวิทูรย์ ชนสิริไกรศรี ๑,๐๐๐ บาท
๓๘. คุณวรรณพร ลาภเกิน ๑,๐๐๐ บาท
๓๙. คุณพัชรินทร์ ตงศิริ ๑,๐๐๐ บาท
๔๐. นายชัยศักดิ์ - นางสมคิด ศศิโอภาส ๑,๐๐๐ บาท
๔๑. คุณพรรณงาม นิลประภา ๑,๐๐๐ บาท
๔๒. คุณประทุม พุทธิวนิช ๑,๐๐๐ บาท
๔๓. นายราเชนทร์ พงษ์วิทยานุสรณ์ ๑,๐๐๐ บาท
๔๔. คุณธิดา เกิดกำไร ๑,๐๐๐ บาท
๔๕. คุณภัทรภร บำรุงตระกูลสุข ๑,๐๐๐ บาท
๔๖. คุณกาญจนา - วรพล ธราธิป ๑,๐๐๐ บาท
๔๗. นางสาวมนี คงเกษม ๑,๐๐๐ บาท
๔๘. คุณสุภา พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๔๙. คุณพีรเกียรติ - พจนีย์ พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๕๐. ดร.สุพรรณ - พรรณี กาญจนสุธรรม ๑,๐๐๐ บาท
๕๑. คุณภาวนา ภูสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๕๒. คุณอาภาภรณ์ อุดมผลภักดี ๑,๐๐๐ บาท
๕๓. คุณจันทิมา ดวงแก้ว ๑,๐๐๐ บาท
๕๔. คุณวิมล สำราญวานิช ๑,๐๐๐ บาท
๕๕. คุณพงษ์ศักดิ์ - คุณเกศิณี เวชพาณิชย์ ๑,๐๐๐ บาท
๕๖. คุณภาวิดา ศรีสุนทร ๑,๐๐๐ บาท
๕๗. พตท.หญิงณัฐฐานันท์ ประสพสันติ ๑,๐๐๐ บาท
๕๘. คุณธารา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๕๙. คุณอัญชลี ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๖๐. คุณชุตินันท์ - คุณธัญวรัชต์ แช่มโชติ ๑,๐๐๐ บาท
๖๑. คุณวราภรณ์ คำน่านใจสอน ๑,๐๐๐ บาท
๖๒. คุณกุญชลี จันทร์วิเชียร ๑,๐๐๐ บาท
๖๓. คุณรุ่งนภา สุธาสี ๑,๐๐๐ บาท
๖๔. คุณอรุณี เลิศสินไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๖๕. นพ.พิศิษฐ์ สุกไสว ๑,๐๐๐ บาท
๖๖. คุณพรกมล โตรุ่ง ๑,๐๐๐ บาท
๖๗. คุณรัศมี คุ้มไพโรจน์ ๑,๐๐๐ บาท
๖๘. คุณกองศักดิ์ ชูระมาน - คุณสุภัทรี เปรมจิต ๑,๐๐๐ บาท
๖๙. คุณปิยสนธิ์ ไชยสุต ๑,๐๐๐ บาท
๗๐. คุณลดาทิพย์ สุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๗๑. นพ.สมหมาย คุปต์นิรัติศัยกุล ๑,๐๐๐ บาท
๗๒. คุณจินตนา เทียนรัตน์ และคุณอัญชลา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๗๓. คุณศิริพร อุตตมะเวทิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๔. คุณกานต์รดา เรืองรัตน์ ๑,๐๐๐ บาท

๗๕. คุณสุกัญญา โพธิเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๗๖. ท.พญ.โสภา ชื่นชูจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๗๗. คุณเสาวลักษณ์ สายไทย ๑,๐๐๐ บาท
๗๘. ครอบครัวจารุพศิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๙. คุณอนุรัตน์ ธัมมอัญญา และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๘๐. คุณวรวุฒิ กายวิจิตร ๑,๐๐๐ บาท
๘๑. คุณเพ็ญศรี อุดมนาค ๑,๐๐๐ บาท
๘๒. คุณสุมิตรา พิริยพลพงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๓. คุณมัลลิกา สุขก้อน ๑,๐๐๐ บาท
๘๔. คุณปทุมมาศ เพชรแสงใส ๑,๐๐๐ บาท
๘๕. คุณลัดดา เลิศรัตนวัลลภ ๑,๐๐๐ บาท
๘๖. คุณพิชัย พุ่มกระจ่าง ๑,๐๐๐ บาท
๘๗. คุณพงศ์พัฒน์ เปี่ยมปัญญาศิลป์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๘. คุณสิริกร สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา ๑,๐๐๐ บาท
๘๙. คุณสุรินทร์ อภิรักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๐. คุณสง่า สมบูรณ์หรรษา ๑,๐๐๐ บาท
๙๑. คุณอรวรรณ จันทร์โส ๑,๐๐๐ บาท
๙๒. คุณสุภา แสงฤทธิ์เดช ๑,๐๐๐ บาท
๙๓. คุณพนารัตน์ เฮงสกุล ๑,๐๐๐ บาท
๙๔. คุณสุภาพ จันทร์นามวงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๕. คุณผ่องศรี ตั้งกิติวงศ์พร ๑,๐๐๐ บาท
๙๖. คุณจุ้ย เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๗. คุณทองสุข เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๘. คุณคเณศร์ เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๙. เรือตรีหญิงฐิติยา ทาโต ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๐. อาจารย์ธรา อมตธรรมธารา ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๑. อาจารย์วิมลรัตน์ พุทธาศรี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๒. คุณศิริพรรณ บุญเกิด ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๓. คุณภัทรประภา วิชิตะกุลขอ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๔. คุณฉัตรกมล ศุภานุสนธิ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๕. นางธีรดา ทรัพย์เจริญกุล - นายพัชรชัย พัฒนสุข ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๖. คุณมันทนา เลิศชัยทวี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๗. คุณบุญหลาย พูทอน ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๘. คุณวันชัย - คุณสุดา สุขวิบูลย์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๙. คุณสมิตานันท์ พรหมพินิจ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๐. Mr.Saw San Thin Auung, Mrs.Khin Nu, Mr.Saw Hein San ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๑. คุณวรมน สุจริตกุล ขออุทิศให้ นางสาววนัสดา ถนัดค้า (หมิว) ผู้ล่วงลับ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๒. คุณกำจัด - คุณวรรณประภา ดิศวัฒน์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๓. คุณปรีชา ปยัตตกูล - คุณศิริพร อดุลย์วิทยากร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๔. คุณสายเพ็ญ โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๕. คุณปรีดิ์เปรม ป ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๖. คุณพัราวลัย ด ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๗. คุณสมบูรณ์ ชีพพานิชไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๘. คุณทรงวุฒิ ฐิติบุญสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๙. คุณโฉลก สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๐. คุณทิตยาวดี สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๑. คุณขนิษฐา โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๒. คุณนิลวรรณา อึ้งอัมพร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๓. คุณจอห์นสัน ม่วงทอง และคุณสุนันท์ แสงโชติ ๙๙๙ บาท
๑๒๔. นายบุญญฤทธิ์ เยี่ยมฉวี และครอบครัว และญาติกา ๙๙๙ บาท
๑๒๕. พล.อ.ท.ฐานิตย์ เจริญจิตต์ ๙๙๙ บาท
๑๒๖. คุณสรรค์ ฉัตรแก้ววรกุล ๙๐๐ บาท
๑๒๗. คุณสุวรรณนี สุตตปัญญา ๙๐๐ บาท
๑๒๘. คุณมนสิชา สุวรรณกูฏ ๙๐๐ บาท
๑๒๙. คุณประภาภรณ์ โพดพลัด ๘๘๘ บาท
๑๓๐. นางนันทพัทธ์ ธีระวัฒนานนท์ และครอบครัว ๖๒๖ บาท
๑๓๑. พ.ท.วัฒนชัย - วรณี วิสุทธิเพ็ญ ๖๐๐ บาท
๑๓๒. อ.แม่ชี ดร.จำเนียร แสงสิน ๖๐๐ บาท
๑๓๓. คุณแม่ศศรส อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๓๐ บาท
๑๓๔. คุณแปะอี่ แซ่ลี้ ๕๐๐ บาท
๑๓๕. คุณสมจิตต์ ตั้งชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๓๖. พอจ.มหาวชิรวิทย์ ฤทธิ์คำรพ ๕๐๐ บาท
๑๓๗. คุณรวมพร เพ็งสอน และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๓๘. คุณอุไรวรรณ ณัฐตระกูลเลิศ ๕๐๐ บาท
๑๓๙. นางสาวมณีรัตน์ เพ็งเสนพะเนา ๕๐๐ บาท
๑๔๐. นางสาววีนัส จันมา ๕๐๐ บาท
๑๔๑. คุณสุจิตรา ล้อทวีสวัสดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๔๒. นางนงลักษณ์ สระแก้ว ๕๐๐ บาท
๑๔๓. นางอัศนีย์ บนไม้กลาง ๕๐๐ บาท
๑๔๔. คุณสกนธ์ จินดาวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๔๕. พลโทหญิงพรทิตา ชัยอำนวย ๕๐๐ บาท
๑๔๖. คุณอุไรรัตน์ ศรีวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๑๔๗. คุณเตียบักยู้ ปอเฮียง ชัญญานุช ภูวนเจริญ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๘. คุณวิชัย - นิตยา วงศ์แพทย์ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๙. นางสาวสุวัฒนา อุดมธนาภรณ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๐. คุณชญาภา ประกิจโชคชัย ๕๐๐ บาท
๑๕๑. คุณกอบกุล กาญจนาลัย ๕๐๐ บาท
๑๕๒. คุณเบ็ญจมาศ จิตรสมบูรณ์ ๕๐๐ บาท

๑๕๓. แม่ชีณัฐรำไพ พจณิชาวงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๔. คุณจุรี ตาปนานนท์ ๕๐๐ บาท
๑๕๕. คุณพีรพัฒน์ - สินี - รุ่งทิณี พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๖. คุณนิธิพล - เนธิศดา - นิธิดล ธรรมภูษิต ๕๐๐ บาท
๑๕๗. คุณพีระศักดิ์ อรอนงค์ อาทิตย์ พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๘. คุณศรัณย์พงศ์ อภิญญา ศรัญญา พันธ์สุวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๕๙. อ.แม่ชีวิไล ลักษณ์แก้วมณีศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๐. คุณวรบุตร - รัชพร ทวีรุจจนะ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๖๑. นางสาวสุนันทา พรหมโรจน์ ๕๐๐ บาท
๑๖๒. นางสาวกมลมาศ กำจรกิจการ ๕๐๐ บาท
๑๖๓. น.อ.(ญ)พรรณวดี จตุภมรศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๔. คุณฉัตรชัย ภางาม ๕๐๐ บาท
๑๖๕. นายวัชระ อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๖๖. คุณอมรรัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๕๐๐ บาท
๑๖๗. คุณศิริมาลย์ วีระวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๖๘. คุณปาริชาต ผ่องเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๖๙. คุณเมธา ศุภธีระนนท์ ๕๐๐ บาท
๑๗๐. คุณสุมน สุธรรมนิรันดร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๑. คุณพัชรี ฉายภมร ๕๐๐ บาท
๑๗๒. คุณสิริกาญจน์ วิวัฒน์ศิริพงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๗๓. นางสาวปทุมวรรณ นามบุตร ๕๐๐ บาท
๑๗๔. อ.ปกรณ์ เจ็ดคัมภีร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๕. อ.สุพาณี สุพงศ์พัฒนกิจ ๕๐๐ บาท
๑๗๖. ทพญ.ศรีรัตน์ สวัสดิ์อำไพรักษ์ และนายพล จริตไวทย์ ๕๐๐ บาท
๑๗๗. คุณวรินทร สมบุญมา ๕๐๐ บาท
๑๗๘. คุณพรรณา ชุ่มบัวทอง ๕๐๐ บาท
๑๗๙. ผศ.ดร.วิสิทธิ์ ล้อธรรมจักร และ ผศ.ดร.สุภาพร แสงศรีจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๘๐. ภญ.เพียงจันทร์ ศรีชัยวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๑. นาวาเอกหญิงวนิดา จันทร์ทอง ๕๐๐ บาท
๑๘๒. รศ.ดร.มณสิชา ป้องป้อม และนายณัชสิทธิ์ บุญแปลง ๕๐๐ บาท
๑๘๓. คุณปกศักดิ์ - คุณสุพจี นิลอุบล ๕๐๐ บาท
๑๘๔. คุณพิสมัย ธงชัย ๕๐๐ บาท
๑๘๕. ป.วิทยา มาสุข ๕๐๐ บาท
๑๘๖. คุณกัมพล จินดา ๕๐๐ บาท
๑๘๗. คุณธนภัทร ไพรวัลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๘. คุณดาหวัน อับดุลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๙. คุณรุ่งทิพย์ วรเมธามาศ ๕๐๐ บาท
๑๙๐. คุณเฉลิมขวัญกมล เป็งจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๙๑. แม่ชีสุชาดา ปุณย์จรีย์ ๕๐๐ บาท
๑๙๒. คุณกัญญา ภัทรสุทธหลวง ๕๐๐ บาท
๑๙๓. คุณพัชนี กาญจนภักดีกุล ๕๐๐ บาท
๑๙๔. คุณนภาภรณ์ เจียเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๙๕. คุณดลหทัย มหาอัมพรพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๙๖. คุณจุฑารัตน์ อนิญชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๙๗. คุณอุษา มั่นประเสริฐ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๙๘. คุณสมศักดิ์ อัศวยุทธพล ๕๐๐ บาท
๒๙๙. คุณเด่น นุชอนงค์ ๕๐๐ บาท
๒๐๐. คุณภูริทัต เจริญจิตต์ ๕๐๐ บาท
๒๐๑. คุณชนสิษฎ์ เพ็งปาน ๕๐๐ บาท
๒๐๒. คุณปรางวดี ปาลกะวงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๓. คุณพรพิศ ประดิษฐ์พงษ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๔. อาจารย์พรรษมน ศิริกุล ๕๐๐ บาท
๒๐๕. นายชิวเต็ก แซ่อึ้ง - นางชังจู แซ่เจี่ย ๕๐๐ บาท
๒๐๖. คุณรุจาภา ไตรบรรจงศิลป์ ๕๐๐ บาท
๒๐๗. อาจารย์สุรินทร์ อยู่ยง ๕๐๐ บาท
๒๐๘. คุณสุนีรัช สิริประภาพรรณ ๕๐๐ บาท
๒๐๙. คุณโชติมา เหลืองนภา ๕๐๐ บาท
๒๑๐. คุณเรวดี จิรพณิช ๕๐๐ บาท
๒๑๑. คุณสุจิตรา หอมกรุ่น ๕๐๐ บาท
๒๑๒. คุณจริยา พ่วงเผ่า ๕๐๐ บาท
๒๑๓. คุณนานัฐฐ์ อังคกมลเศรษฐ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๔. คุณนวลจันทร์ สุขวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๒๑๕. คุณสนธิภัทร ศุภานุสนธิ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๖. คุณฉัฐมณฑน์ สิรกุลวัฒน์ ๕๐๐ บาท
๒๑๗. คุณฉันทนา ฉันทดิสร ๕๐๐ บาท
๒๑๘. คุณสุดารัตน์ โรจนเสถียร ๕๐๐ บาท
๒๑๙. คุณปรารถนา ส ๕๐๐ บาท
๒๒๐. คุณสิทธิไกร เห็นใจชน ๕๐๐ บาท
๒๒๑. คุณจิรเดช ธนพัฒน์ชัยพงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๒๒. คุณเธียรทิพย์ เตชะทิพย์มณี ๕๐๐ บาท
๒๒๓. นางดวงณหทัย เส้นทอง และครอบครัว ๔๙๙ บาท
๒๒๔. คุณพรพรรณ์ น้อยสุทธิ์ ๔๐๐ บาท
๒๒๕. คุณเตชทัต - คุณโชติกา - คุณเจริญ รอดทรัพย์ และคุณนทีกานต์ สุเมธสิทธิกุล ๔๐๐ บาท
๒๒๖. นางปารามิตตรา แสงวิสุทธิ์เสถียร ๔๐๐ บาท
๒๒๗. คุณเฉลา อุไรวรรณ ๔๐๐ บาท
๒๒๘. คุณภรณี เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท

๒๒๙. คุณศรีประชา เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท
๒๓๐. คุณวิเชียร แก้วงาม ๔๐๐ บาท
๒๓๑. คุณฉันทนา ทรัพย์ศฤงคาร ๔๐๐ บาท
๒๓๒. คุณเสาวลักษณ์ มูลิกา ๓๙๙ บาท
๒๓๓. คุณทัศนีย์ นิลเทศ และน้องแมมมอธ ๓๖๗ บาท
๒๓๔. คุณวิทยา บุญยัง และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๕. คุณพัชรี ภาคาสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๓๖. นางบุญตัว ปูแอล และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๗. นางรัชนี นาคณรงค์ ๓๐๐ บาท
๒๓๘. นศ.แม้นมาศ ศรีสุชาต ๓๐๐ บาท
๒๓๙. นายธนกฤต อุบลเฉลา นายสมพร ยืนสุข และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๐. คุณภาวิดา สุขสุผิว และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๑. คุณสุรีย์รัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๓๐๐ บาท
๒๔๒. อาจารย์อัญชลีวันท์ นิลสนธิ ๓๐๐ บาท
๒๔๓. นางมลิวัลย์ ชุนถนอม ๓๐๐ บาท
๒๔๔. นางธนัญญา วงศ์ปัญจะ ๓๐๐ บาท
๒๔๕. คุณหยดฝน ปรีย์มาโนช ๓๐๐ บาท
๒๔๖. คุณพาสนา สง่าพงษ์ ๓๐๐ บาท
๒๔๗. คุณฉัฐรักข์ วัยเจริญ ๓๐๐ บาท
๒๔๘. คุณรัตนา ภู่ไพบูลย์ ๓๐๐ บาท
๒๔๙. ไม่ประสงค์ออกนาม ๓๐๐ บาท
๒๕๐. คุณณัชชา พร้อมดวงแก้ว ๓๐๐ บาท
๒๕๑. คุณอัศณีย์ สิงหลกะ ๓๐๐ บาท
๒๕๒. คุณประเสริฐพร บุญสิทธิ์ ๓๐๐ บาท
๒๕๓. คุณฉัตรา อนามนารถ ๓๐๐ บาท
๒๕๔. คุณปรีชา สุวรรณนิเวศน์ ๓๐๐ บาท
๒๕๕. คุณสุวรรณ ลอลือเลิศ ๓๐๐ บาท
๒๕๖. นายเมธา อินเรือน ๓๐๐ บาท
๒๕๗. คุณชาฎิ วิโนทัย ๓๐๐ บาท
๒๕๘. คุณฝนทิพย์ มงคลธาดา ๓๐๐ บาท
๒๕๙. คุณอรสา ซื่อสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๖๐. Mr.Saw Kyaw Myint San ๓๐๐ บาท
๒๖๑. คุณประไพทิพย์ เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๒. คุณวารินี เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๓. ผศ.ดร.ภราดร กาญจนสุธรรม ๒๐๐ บาท
๒๖๔. คุณวิศิษฐ์ ธราธิป และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๕. คุณมุ่นฮุ่ย แซ่หลี และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๖. คุณอัจฉรา - มาลี โพธิ์ศรีทอง และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๗. คุณนิตยา นิลชาติ และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๘. คุณอัยรินทร์ อุดมโชควิจิตร์ ๒๐๐ บาท
๒๖๙. คุณณัฐชามญช์ จวนขาว ๒๐๐ บาท
๒๗๐. คุณมนธิรา ศรีสด ๒๐๐ บาท
๒๗๑. คุณจันทนา อารยสมบูรณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๒. คุณนำชัย องค์ธนะสุข ๒๐๐ บาท
๒๗๓. คุณวิจิตรา ภูธนชัย ๒๐๐ บาท
๒๗๔. คุณกาญจนา ด่านตระกูล ๒๐๐ บาท
๒๗๕. คุณอรุณี พิชัยพัฒนโสภณ ๒๐๐ บาท
๒๗๖. คุณพิริยะ กิ่งขจี ๒๐๐ บาท
๒๗๗. คุณธิติยา อนันต์คุณูปการณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๘. คุณจารุวรรณ เย็นเสมอ ๒๐๐ บาท
๒๗๙. คุณมุกดา สุทธพรรณ ๒๐๐ บาท
๒๘๐. คุณสุรพล สกุลเรืองศรี ๒๐๐ บาท
๒๘๑. นายก้องภพ เต็งอำนวย ๒๐๐ บาท
๒๘๒. นางสาวชลธร ภัทรเสรี ๒๐๐ บาท
๒๘๓. คุณ WANNE C ๑๐๘ บาท
๒๘๔. คุณด๊าส ณ สงขลา ๑๐๘ บาท
๒๘๕. คุณรัตนาภรณ์ โสภา ๑๐๐ บาท
๒๘๖. คุณพีรยุทธ์ อยู่ยงเวชช์ ๑๐๐ บาท
๒๘๗. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๒๘๘. พระอาจารย์มหาวินัย จิตฺตสำโร ๑๐๐ บาท
๒๘๙. คุณสิริพรรณ หฤทัยปรีย์ ๑๐๐ บาท
๒๙๐. คุณเจริญ ตรงวรานนท์ ๑๐๐ บาท
๒๙๑. คุณสุนารี พลัตถเดช ๑๐๐ บาท
๒๙๒. คุณพัชนี ชุมศิริ ๑๐๐ บาท
๒๙๓. คุณลัดดาวัลย์ ศรีดำรงค์ ๑๐๐ บาท
๒๙๔. คุณทิพย์วิมล เชี่ยวชาญสกุล ๑๐๐ บาท
๒๙๕. คุณปัญญา ออกกิจวัตร ๑๐๐ บาท
๒๙๖. คุณตุ้ม บุญพาทำ ๑๐๐ บาท
๒๙๗. คุณทัศนีย์ ทิศาชัยประเสริฐ ๑๐๐ บาท
๒๙๘. คุณเบญญาภา ทรัพย์บุตร ๑๐๐ บาท
๒๙๙. คุณทิพวรรณ สุขดี ๑๐๐ บาท
๓๐๐. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๓๐๑. คุณจิรัญญา ๑๐๐ บาท
๓๐๒. คุณจิรัญญา โตวงศ์ศรีเจริญ ๑๐๐ บาท
๓๐๓. คุณอุษณีย์ ชิตตระการ ๑๐๐ บาท
๓๐๔. คุณไพฑูรย์ ลีลาเลิศประเสริฐ ๙๙ บาท
๓๐๕. คุณเสฏฐวุฒิ คิวเจริญวงษ์ ๘๐ บาท
๓๐๖. คุณนัยนา พนาวรานันท์ ๕๐ บาท
๓๐๗. คุณนุชนก โพธิ์เศษ ๔๐ บาท
๓๐๘. คุณมุ่ย ฮาเว และครอบครัว ๒๐ บาท

ภูมิ ๓๑ ๔๖๒๕๕๕๕

(ภูมิกลเทลเ๔กลฐ๒๖๖)

เหฎฐิมสังสาร | มัชฌิมสังสาร | อุปริมสังสาร

ปัญจโวการภูมิ ๒๖ (กามภูมิ ๑๑ รูปภูมิ ๑๕) เอกโวการภูมิ ๑ (อสัญญสัตตาภูมิ) | จตุโวการภูมิ ๔

กามภูมิ ๑๑ | รูปภูมิ ๑๖ | อรูปภูมิ ๔

กามสุคติภูมิ ๗

ภูมิที่ ๑ มนุษยภูมิ (มนุษย์)
ภูมิที่ ๒ ฉกามาวจรเทวภูมิ (เทวดา ๖ ชั้น)
ภูมิที่ ๓ ปรนิมมิตวสวัตตีเทวภูมิ (เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี)
ภูมิที่ ๔ นิมมานรตีเทวภูมิ (เทวดาชั้นนิมมานรตี)
ภูมิที่ ๕ ตุสิตเทวภูมิ (เทวดาชั้นดุสิต)
ภูมิที่ ๖ ยามาเทวภูมิ (เทวดาชั้นยามา)
ภูมิที่ ๗ ดาวดึงสเทวภูมิ (เทวดาชั้นดาวดึงส์)

ภูมิที่ ๘ ปฐมฌานภูมิ
ภูมิที่ ๙ ทุติยฌานภูมิ
ภูมิที่ ๑๐ ตติยฌานภูมิ
ภูมิที่ ๑๑ จตุตถฌานภูมิ
ภูมิที่ ๑๒ ปัญจมฌานภูมิ
ภูมิที่ ๑๓ ฉัฏฐฌานภูมิ
ภูมิที่ ๑๔ สัตตมฌานภูมิ

ภูมิที่ ๑๕ อสัญญสัตตาภูมิ

ภูมิที่ ๑๖ อวิหาภูมิ
ภูมิที่ ๑๗ อตัปปาภูมิ
ภูมิที่ ๑๘ สุทัสสาภูมิ
ภูมิที่ ๑๙ สุทัสสีภูมิ
ภูมิที่ ๒๐ อกนิฏฐาภูมิ (กนิษฐาภูมิ)
ภูมิที่ ๒๑ อกนิฏฐาภูมิ (กนิษฐาภูมิ)

ภูมิที่ ๒๒ อากาสานัญจายตนภูมิ (ภพภูมิของพรหมผู้ได้อากาสานัญจายตฌาน)
ภูมิที่ ๒๓ วิญญาณัญจายตนภูมิ (ภพภูมิของพรหมผู้ได้วิญญาณัญจายตฌาน)
ภูมิที่ ๒๔ อากิญจัญญายตนภูมิ
ภูมิที่ ๒๕ เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ